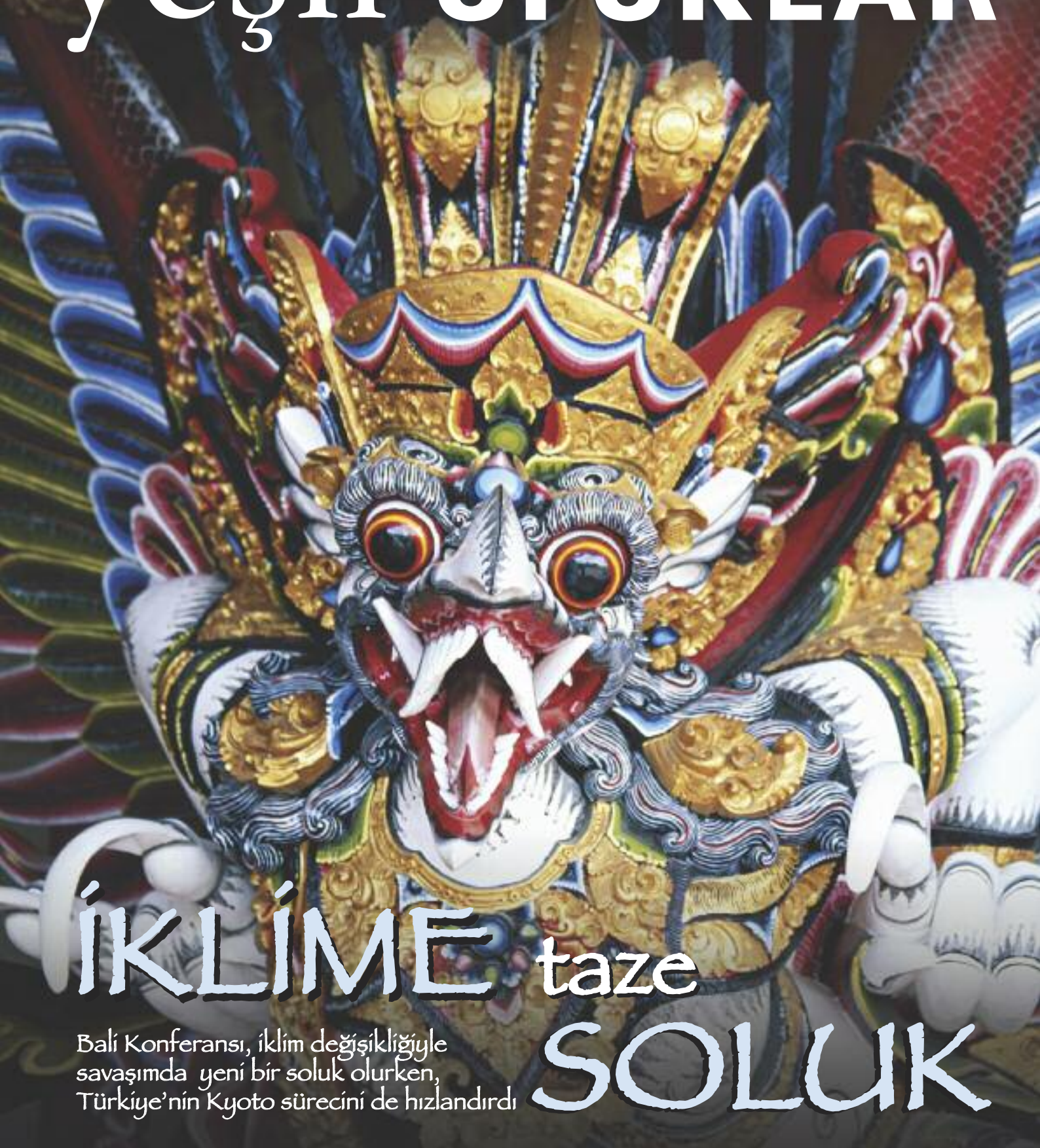

yeşil UFUKLAR

İKLİME taze SOLUK

Bali Konferansı, iklim değişikliğiyle savaşımında yeni bir soluk olurken, Türkiye'nin Kyoto sürecini de hızlandırdı

Eylemsizlik daha maliyetli

Çevre Komisyonu Başkanı Haluk Özdalga, Türkiye'nin iklim değişikliği politikalarını anlattı

Sayfa 5 ▶

Madencilik ve çevre

Madencilik faaliyetlerini gözeten yasal düzenlemeler, korunan alanlar açısından tehdit oluşturuyor

Sayfa 12 ▶

Yasanın kestiği ormanlar

Ormanların korunmasında kalıcı çözümlerin bulunabilmesi için uygun kurumsal ve hukuksal yapılar gerekiyor

Sayfa 28 ▶

SEMINER DİZİSİ:

SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA İÇİN ORTAKLIKLAR

Karadeniz Ülkelerinde

Sürdürülebilir Kamu Politikaları

ve Özel Sektör Uygulamaları

15 - 24 Haziran 2008, İstanbul, Türkiye • 29 Eylül - 7 Ekim 2008, Venedik, İtalya

Seminer programı, Karadeniz kıyısında bulunan 6 ülkenin merkezi hükümet, yerel yönetim ve iş dünyasının üst düzey yöneticilerini bir araya getiriyor.

Katılımcılar, İstanbul ve Venedik'te buldukları 10'ar gün boyunca, iklim değişikliği ve doğal kaynak yönetimi başta olmak üzere sürdürülebilir kalkınmada güncel gelişmeleri izliyor ve işbirliği olanaklarını tartışıyor.

BÖLGESEL ÇEVRE MERKEZİ

VIU

Venice
International
University

İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ

AGRINNOVA

Ministero dell'Ambiente
e della Tutela del Territorio e del Mare

İletişim için:
0 212 258 21 68
0 312 491 95 30

www.sustainabilityseminars.info

Yeşil Ufuklar, Orta ve Doğu Avrupa için Bölgesel Çevre Merkezi (REC)'nin üç ayda bir yayımlanan ve özgün adı Green Horizon olan dergisinin Türkiye uyarlamasıdır. *Yeşil Ufuklar*, Green Horizon dergisinde yer alan haber ve makalelerin yanı sıra Türkiye'den haber ve makalelere de yer vermektedir.

Yeşil Ufuklar, REC'in karar alma süreçlerine katılmı destekler, bölgesel paydaşlar arasında işbirliğini teşvik etme gibi amaçlarına hizmet eder.

Yeşil Ufuklar, Orta ve Doğu Avrupa'da çevre ve sürdürülebilir kalkınma alanında önemli konulara ve gerçek öykülere yer vermektedir. Dergi, iş dünyası, uluslararası kuruluşlar, hükümet, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, akademik kurumlar ve basın için yararlı bir kaynaktır.

Yeşil Ufuklar'da yer alan fikir ve görüşlerin Orta ve Doğu Avrupa için Bölgesel Çevre Merkezi (REC) ve REC Türkiye'nin görüşlerini yansıtmaması gerekmektedir.

Yeşil Ufuklar, elektronik olarak www.rec.org.tr adresinden incelenebilir.

Yeşil Ufuklar

Yayın Sahibi: REC Türkiye adına **Dr. Sibel Sezer Eralp**

DERGİ EKİBİ

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: **Yeşim A. Çağlayan**

Editör: **Nafiz Güder**

Çeviri: **Özge Gezerler**

Özgün Tasarım ve Uyarılama: **Turgay Arık**

Yayın Hizmetleri: **Bayt Bilimsel Araştırmalar Basın Yayın ve Tanıtım Ltd. Şti., Ziya Gökalp Cad. 30/31, Kızılay, Ankara. Tel. 0312 431 3062**

Baskı: **Miki Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Şti. Matbaacılar Sitesi 560. Sok., No:27, İvedik, Ankara Tel. 0312 395 2128**

Baskı Tarihi: **24 Temmuz 2008**

KATKIDA BULUNANLAR

Süheyla Suzan Alica ■ Yunus Ankan ■ Canan Aydoğan ■ Dr. Ögüz Can ■ Ali Fuat Candoğan ■ Doç. Dr. Yücel Çağlar ■ Deniz DİNÇEL ■ Volkan Ş. Ediger ■ Şebnem Feriher ■ Mine İzmirli ■ Maria Khovanskaya ■ Müjgan Kunt ■ İslam Öz ■ Gülçin Özsoy ■ Hande Özü ■ Jerome Simpson ■ Daniel Swartz ■ Dr. Çağın Şekerioğlu ■ Elif Verün ■ Gökmen Yalçın ■ Seda Yücesoy

GÖRSELLER

AFP ■ Pavel Antonov ■ Yunus Ankan ■ Zsolt Bauer ■ BELENE.BLUELINK.NET ■ Gamze Çelikkılıymaz ■ Emrah Çoban ■ Deniz DİNÇEL ■ DSFD ■ fllickr.com ■ Nafiz Güder ■ IISD ■ WWW.MARKEDSKRAFT.COM ■ Mehmet Özalp ■ OXFAM ■ REC Arşivi ■ REC Türkiye Arşivi ■ WWW.RESSIAD.ORG.TR ■ Reuters ■ İslam Sadıker ■ Rıza Sulu ■ Mehmet Ali Üzelgin

Green Horizon MAGAZINE TEAM

Editor in Chief: **Pavel Antonov**

Editor: **Nathan Johnson**

Designer: **Patricia Barna**

Proofreader: **Michael Lindsay**

Administrative officer: **Zsuzsa Tovolygy**

Webmaster: **Tamas Bodai**

Intern: **Ellen Maria Baltzar**

EDITORIAL BOARD

Climate and energy: **Zsuzsa Ivanyi**

Environmental law: **Stephen Stec**

Environmental policy: **Oreola Ivanova**

Environment and security: **Marta Szigeti Bonifert**

EU member states: **Beata Wiszniewska**

Green financing: **Ruslan Zhechkov**

Information and research: **Jerome Simpson**

Public participation: **Magdolna Toth Nagy**

REC PR: **Zsolt Bauer**

South Eastern Europe: **Radoje Lausevic**

Sustainable development: **Janos Ziinsky**

Turkey: **Sibel Sezer**

MEHMET ÖZALP

12

FORUM

5 Eylemsizlik, uyumdan daha maliyetli

TBMM Çevre Komisyonu Başkanı Haluk Özdalga, *Yeşil Ufuklar*'ın, Türkiye'nin iklim değişikliği politikaları ve Kyoto Protokolü hakkındaki sorularını yanıtladı.

MERCEK

10 Etkin vatandaşlık üstüne bir uzmanlık dersi

Genç bir Belaruslu, hayallerindeki yerel çevre projesini gerçekleştirmek için gerekli kaynağa ulaşma yolunda ne baskı ne de bürokrasi tanıyor.

12 Madencilik faaliyetleri ve çevrenin korunması

Madencilik faaliyetleri her ne pahasına olursa olsun yapılmalıdır mantığı ile gerçekleştirilen yasal düzenlemeler, Anayasa ve yasalarla korunan alanlar için tehdit oluşturuyor.

KAPAK KONUSU

14 Havaya dair sözler

Delegeler Bali'de hararetili ve duygusal oturumlar sonunda uzlaşmaya vardı.

16 2012 sonrasında Türkiye'nin seçenekleri

Kyoto sonrasında nasıl bir ülke ve dünya kurguladığımızı karar verme zamanı.

18 Kyoto'ya doğru önemli adım

2012 ve sonrasındaki dönem, 2009'da Kopenhag'da şekillenecek yeni kurallara ve müzakerelerde Türkiye'nin yürüteceği etkin ve etkili politikalara bağlı.

20 Kyoto, enerji güvenliği açmazının da anahtarı mı?

Geniş anlamıyla değerlendirildiğinde, Kyoto Protokolü'nün aslında enerji güvenliğini tamamlayıcı bir unsur olduğu görülebilir.

REC BULTENİ

22 Yeşil Kutu'nun Anadolu yolculuğu

Yeşil Kutu'nun uygulandığı diğer ülkelerde benzeri olmayan bir yolculuk, çevre eğitim setinin Anadolu'daki tohumlarını atıyor.

18

WWW.RESSIAD.ORG.TR

KAPAK KONUSU

İklimे taze soluk

Bali'nin inanç sisteminin ana unsurlarından biri, denge, iyi ile kötü kuvvetler arasında bitmeyen bir mücadele sonucu elde edildiği inanışıdır. Geçtiğimiz Aralık ayında BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi toplantısına ev sahipliği yapan Bali, çevresel dengesizlik sonucu ortaya çıkan sorunlarla nasıl başedilmesi gerektiği konusunda farklı görüşlerin mücadelesine sahne oldu.

KAPAK GÖRSELİ
AFP

BÖLÜMLER

Forum 4

Dış Haberler 6

Türkiye'den Haberler 8

REC Bulteni 24

Yasal Boyut 28

Bilişim Teknolojileri 29

Kitaplık 30

İLETİŞİM

► Editör
editor@rec.org.tr

► Abone işlemleri
info@rec.org.tr

Bölgesel Çevre Merkezi REC Türkiye
İlkbahar Mahallesi, 15. Cadde, 296. Sokak, No: 8, 06550 Yıldız Çankaya, Ankara-Türkiye
Tel: (90-312) 491 95 30
Faks: (90-312) 491 95 40
Web: www.rec.org.tr

Kyoto treninin son vagonu

Küresel iklim değişimi ve Kyoto Protokolü sürecini izleyen kişi ve kurumların, "artık treni kaçınıyoruz," dediği bir noktada, Türkiye sürpriz bir hamle ile Kyoto Protokolü'ne taraf olacağını duyurdu. BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'ne 189. taraf olarak Şubat 2004'te katılan Türkiye, o günden beri 'özel koşulları'nı öne sürerek Kyoto Protokolü'ne taraf olmayı ertelemişti. Protokol'e 'bilinçli' olarak taraf olmayan ABD'yi hariç tutarsak, Türkiye bugüne dek, iklim değişimi konusunda bir fikri ya da eylemi bulunmayan bir avuç ülkeyle aynı sınıfta oturuyordu.

Kişi başına CO₂ salımı düşük ancak, Avrupa'nın, nihai enerji tüketimi başına CO₂ salımı en yüksek iki ülkesinden biri olan Türkiye'nin Kyoto Protokolü'ne katılması yönündeki tasarının TBMM'ye sevk edilmesiyle, 3 Haziran 2008'den itibaren yeni bir süreç başladı.

Bu vesileyle, geçen sayımızda Türkiye'nin Kyoto yolculuğunda bir dönüm noktası olan Bali zirvesi sonrası süreci irdeleyen makalemizin ardından, bu sayımızdaki kapak konusu kapsamında, Kyoto Protokolü'ne taraf olmanın Türkiye açısından ne anlama geleceğini yetkili ve uzmanların gözünden ve geniş bir perspektiften sunmaya çalıştık.

REC İklim Değişikliği Proje Yöneticisi Maria Khovanskaya, Bali'nin başarısını anlatırken; Türkiye'nin Kyoto yolculuğunun önemli aktörlerinden, TBMM Çevre Komisyonu Başkanı Haluk Özdalga, Kyoto Protokolü ile birlikte Türkiye'nin yükümlülükleri, kazanımları ve 2012 sonrasıyla ilgili sorularımızı yanıtladı.

Cumhurbaşkanlığı Enerji Danışmanı Volkan Ediger, Kyoto Protokolü'nü enerji güvenliğini tamamlayıcı bir unsur olarak değerlendiren yeni bir ufuk açarken; İSTAÇ Sistem Geliştirme Müdürü Dr. Oğuz Can, Türkiye'nin kalkınma hamlesini nasıl daha çevreci ve verimli yatırımlarla sürdürebileceğini anlattı. REC Türkiye İklim Değişikliği Proje Yöneticisi Yunus Arıkan ise, 2012 sonrası senaryolarını ele alarak Türkiye'nin seçeneklerini irdeledi.

Kyoto sürecinin yanı sıra, bugünlerde sıkça gündemimize gelen diğer konuları da bu sayımızda ele aldık. Gazi Üniversitesi Çevre Hukuku Bölümünden Süheyla Suzan Alica, madencilik için her şeyi feda etme anlayışı ile hazırlanan yasal düzenlemelerin doğal çevre üstündeki sonuçlarını *Yeşil Ufuklar* için inceledi. Kırsal Çevre üyesi Doç. Dr. Yücel Çağlar da, hukukî düzenlemelerin ormanlar üstündeki olumsuz etkilerini, ve bu düzenlemelerin arkasında yatan etkenlerin değiştirilmesi için neler yapılması gerektiğini irdeledi.

Yeşil Ufuklar'ı beğenerek okuyacağınızı ve yararlanacağınızı umuyoruz.

Nafiz Güder

Nafiz Güder

Orta ve Doğu Avrupa örneği

Bir zamanlar Orta ve Doğu Avrupa'daki birçok kişi Batı'ya hayranlıkla bakar, örnek alınacak yer olarak görürdü. Batı Avrupa'nın demokrasileri-isteyerek ya da değil- her ne kadar mükemmellikten uzak ve kendi içinde çözmesi gereken sorunlara sahip olsa da, Doğu'daki komşuları için ulaşılması gereken birer örnekti. Batı; ekonomik refah, insan hakları, hukukun üstünlüğü, iyi yönetim ve daha birçok şey gibi doğanın korunmasında da iyi bir tablo çiziyor, Doğu'daki birçok kişi bunları yakalamayı hedefliyordu. 1980'lerin sonu ile 1990'lı yılların başında yaşanan geçiş süreci boyunca, Batı ile birleşme isteği bölgedeki değişimin en büyük itici gücü oldu. Bugün, AB'ye üye olan bölge ülkeleri, hayallerini gerçekleştirmeli, ve daha doğudaki ve güneydeki ülkeler için kendileri birer örnek haline gelmeli. Peki buna hazırlar mı?

Bu soru, örneğin Belarus'un, ortalama bir Orta ve Doğu Avrupa şehrinde çok da farklı görünmeyen küçük bir kasabasını ziyaret ettiğinizde daha bir yüksek sesle yankılanıyor kafanızda. Hareketli çocuklarla dolu düzenli okullar, temiz ve düzenli sokaklar, düzgün işleyen bir toplu ulaşım, aksamayan bir sağlık sistemi, herkes için gelir getiren bir iş ve kalabalık süpermarketler; Belarus'ta hayat pek de fena görünmüyor. Ancak burada tek bir şey eksik, o da genellikle Avrupa'nın geriye kalan tek diktatörlüğü olarak adlandırılan şey: seçme özgürlüğü. İşte Orta ve Doğu Avrupa'nın ilham kaynağı ve örnek olacağı nokta da tam olarak bu.

Ancak söz konusu seçme, farklı marka deterjanlar, çocuk bezleri, MP3 çalarlar veya otomobiller arasında seçme yapmak değil. Tüketim sadece madalyonun bir yüzü ve bölge Batı modelini benimseydiğinden beri de sahnedir. Ancak tüketim, seçme paketinin sadece bir bölümü, paketin içinde nerede yaşayacağını veya çalışacağını, nasıl seyahat edeceğini ya da kime oy vereceğini seçmek de var. İşte bu, bölge ülkelerinin on yıllar süren geçiş dönemi boyunca benimsemeyi başardığı ve eski SSCB toplumlarının ya da gelişmekte olan dünyanın örnek alabileceği özgür seçimler paketi.

Birçok insan, bölge ülkelerinin kendi geçişlerini tamamlamak için önlerinde daha uzun bir yol olduğunu söyleyecektir ki bu, çevre ve sağlığın korunması söz konusu olduğunda geçerli bir eleştiridir de. Kimi yerel yetkililer, yapılanma ve altyapı uğruna Natura 2000 gibi doğanın korunmasını öngören projeleri dikkate almazken, kimisi de karbon salımları hedeflerini, kirliliği yaratan sektörlerin lehine gevşetmeye çalıştı veya yaratıcı bir yol bularak yeni nükleer santraller lehine enerji etkinliği planlamasından kaçındı.

Belki de böylesi bir basiresizlik geçmişte kalacak. Çevresel bozulmanın sonucunda acil çözüm bekleyen sorunlar arasında biri son zamanlarda ön plana çıktı: iklim değişikliği. Dünyadaki bütün diğer toplumlar gibi, Orta

ve Doğu Avrupalılar da bu konuda her geçen gün çok daha fazla mesaj alıyor; bu mesajlar yalnızca kitaplardan, gazetelerden ve TV ekranlarından değil, sinemadan, romanlardan, tiyatro oyunlarından ve güzel sanatlardan da geliyor. Al Gore, Leonardo DiCaprio, Madonna ve daha birçok ünlünün çağrısı, yerel yöneticilerin çevreyi ve sağlığı koruma konularını daha yüksek sesle dile getirmesini sağlarken bu, bölgedeki bireylerin ilgi ve farkındalığında büyük bir artış sağlıyor. İster Bulgaristan'daki nükleer santral projeleri, ister Macaristan'daki askeri radar ya da Polonya'daki otoban olsun, genellikle genç ve aktif yurttaşlar, daha iyi bir çevre için harekete geçmeyi isteyen ve talep eden dinamik güç birlikleri oluşturuyor.

Olumlu yönde bir değişim sağlamak için, Polonya'da bedava naylon poşet verilmesini yasaklama örneğindeki gibi her küçük adım büyük önem taşır. Gece kulüplerinde sigara içilmesini tamamen yasaklamasından sonra Letonya'nın başkenti Riga, şimdi de caddelerini trafik sıkışıklığından kurtarmak için ücretli yol uygulamasına hazırlanıyor; Vilnius ve Prag da aynı yolda.

Bölgenin bir diğer öncü ülkesi olan Slovenya, Avrupa Birliği'nin Bali'deki başarılı duruşunun ve Kyoto sonrası iklim değişikliği rejimi konusunda anlaşmaya varılmasının ardından AB'nin altı aylık dönem başkanlığını yürüttü.

Bali 'yol haritası' Orta ve Doğu Avrupa ülkelerini de ziyaret edecek; iklim değişikliği toplantısı tarafları bu yılın sonlarına doğru Polonya'nın Poznan kentinde bir araya gelecek. Biraz iyimserlik ve tamamlanması gereken bir sürü çetin işle birlikte 2008 yılı, bölgenin çevresel sürdürülebilirlik alanında örnek olması için nihayet bir yön verebilecek.

Pavel P. Antonov

Pavel P. Antonov

Siyaset felsefesi, dış politika ve güncel sorunlar konusunda makale ve kitapları yayımlanan, Türkiye Büyük Millet Meclisi Çevre Komisyonu Başkanı inşaat yüksek mühendisi **Haluk Özdalga**, *Yeşil Ufuklar*'ın Türkiye'nin iklim değişikliği politikaları ve Kyoto Protokolü hakkındaki sorularını yanıtladı.

Eylemsizlik, uyumdan daha maliyetli

Nafiz Güder

HALUK ÖZDALGA ARŞİVİ

Türkiye şimdiye dek Kyoto'ya taraf olmamakla neler kazandı, neler yitirdi?

Küresel bir çevre sorununu yok sayarak bir kazanım elde edilemeyeceği açık. Küresel iklim değişikliği sorununa karşı eylemsizliğin maliyeti, küresel ısınma için uyum maliyetinden çok daha fazla. Ancak, artık geçmişi sorgulayarak, ondan ders alarak geleceğe bakmamızın zamanı. Ekonomik kalkınması nedeniyle büyüyen enerji gereksinimi, sanayileşme sürecinin sektöre uğramaması için Türkiye bir salım azaltımı ya da kontrollü salım taahhüdü almı. Ekonomisi geçiş süreci ülkesi de olmadığından; uygulamada onların Protokol'de istifade ettiği esneklikleri bugüne dek kullanmadı. Bu esnekliklerden olan Temiz Kalkınma Düzenekleri (CDM) adı altında daha az karbon salımına dayalı yatırımları teşvik eden milyarlarca dolarlık fon, mesela Çin'e bol miktarda giderken, Türkiye bu yatırımlardan faydalanamıyor. Türkiye kaynaklı karbon sertifikaları, uluslararası karbon borsası içinde uygun değer bulamıyor. Enerji üretimi önemli ölçüde fosil yakıtlara dayanan ve elverişli jeolojik formasyonlara sahip Türkiye, taraf olmadığı sürece, karbon yakalayıcı yeni teknolojiden de yararlanamayacak.

Şu ana kadar ülkemiz 2012 sonrasını şekillendiren süreçte sadece BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (BMİDÇS) üstünden müzakerelere katılım sağlayabildi. 2012 sonrası yükümlülükleri öngören Protokol müzakerelerinin dışında kaldı.

Ülkemizin Sözleşme müzakerelerine katılmasına rağmen, Kyoto Protokolü kapsamında geliştirilebilecek yeni uygulamalarla ve ulusal koşullara uygun olmayan bir salım azaltım hedefi ile karşılaşması halinde; müdahale edememesi, bunun sonucunda ise yeni rejime hiçbir zaman katılım sağlayamaması riski de taşımakta. Bu mücadelenin dışında kalmak, Türkiye için gerçekçi bir seçenek değil. Protokol esasen AB çevre mevzuatının bir parçası ve o nedenle kısa bir süre sonra AB-Türkiye üyelik müzakereleri çerçevesinde güçlü bir talep olarak önümüze geleceği kesin. BM çerçevesinde daha rahat yoluna koyabileceği bir konuyu çözümsüz bırakırsa, Türkiye yakın gelecekte aynı konuyu daha çetin koşullar altında AB ile müzakere etmek zorunda kalacak. Yeni başkanlık döneminde ABD büyük olasılıkla Protokol'e katılacak veya en azından daha aktif, AB ile güçlü uyuma dayalı bir yol izleyecek. Böyle bir gelişme durumunda, Türkiye protokol kapsamındaki iklim değişikliği mücadelesi dışında kalmış dünyanın en büyük ülkesi konumuna düşecek, karşılaşacağı uluslararası baskılar da önemli ölçüde artacak. BM'in hayati önem atfettiği en önemli çevre sözleşmesini henüz onaylamamış olmak, önümüzdeki dönemde Güvenlik Konseyi'nin geçici üyeliklerinden biri için yoğun çaba gösteren Türk diplomasisinin bu hedefe ulaşma şansını artırmamaktadır. Şu an itibarıyla Protokol'ün TBMM'de görüşülmesi sevindirici. Ancak; Türkiye'nin Protokol'e taraf olması için gerekli hukuki süreç, en iyimser ihtimalle bile aylarca sürecektir.

Kyoto'ya taraf olunmasıyla birlikte kazanç ve kayıplarımız neler olacak?

Türkiye, Kyoto Protokolüne taraf olması halinde iklim değişikliği ile mücadelede kararlılığını gösterecek; uluslararası platformda saygınlığı artacak; bu konuda işbirliği olanaklarını, kapasitesini güçlendirecek; özel sektörde sera gazı salım azaltımı projeleri teşvik edilebilecektir; enerji güvenliği konusunda ülke ekonomisine katkı sağlanabilecek; temiz, yenilenebilir enerjiye geçiş sağlanacak, enerji kayıpları azaltılacak, çevreci yeni reformlar yapılarak planlanan sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşılabilecektir.

Kyoto'ya taraf olmakla Türkiye, daha aktif ve etkili bir müzakere zeminini elde etmiş olacak ve 2012 sonrası için kendi stratejisine daha uygun, menfaatlerini ve kazanılmış haklarını savunabileceği bir pozisyon yakalayabilmesi kolaylaşacak. Şunu unutmamak gerekir ki, bu müzakerelerde kendisinin uygun bulmadığı hiçbir koşulun Türkiye'ye dayatılması mümkün değil. Ülkemizde iklim değişikliği ve küresel ısınma konusunda değerli bilim insanlarının, akademisyenlerin, pek çok kurumun pek çok değerli çalışması mevcut.

Ancak Sözleşme'nin imzalanmasından bu yana; uluslararası politika oluşturmaya yönelik somut envantere ve verilere dayanan; geçmiş verilerle desteklenen, gelecek uzun ve kısa vadeli hedeflerini belirleyen, ülkemizin özgün ulusal koşullarını da ortaya koyan,

Devamı sayfa 21'de

BELENE.BULGARIK.NET

NÜKLEER ENERJİ

Belene nükleer projesi ve Putin'in enerji ziyareti Bulgarlar'ı harekete geçirdi

■ Avrupa Komisyonu'nun, 2008 sonunda Bulgaristan'ın kuzeyindeki Belene'de nükleer santral inşasına izin vermesi üstüne Rusya devlet başkanı Vladimir Putin, santralin yapım anlaşmasını imzalamak üzere 18 Ocak'ta Sofya'ya gitti. Ancak, Putin'in bu ziyareti, söz konusu enerji projesine kesinlikle karşı çıkan çok sayıda Bulgar çevre örgütünün protesto gösterilerini de beraberinde getirdi.

Tuna sahilinde yer alan Belene'deki inşaat sahası, daha önce kaydedilmiş sismik hareketler nedeniyle bir hayli riskli. Avrupa Komisyonu, Belene projesini, Euratom Antlaşması'na uygun olduğu gerekçesiyle Aralık 2007'de resmen onaylamıştı. Euratom, Avrupa Komisyonu'nun temel antlaşmalarından biri ve tek bir değişiklik bile yapılmadan 1958'den beri yürürlükte.

Sofya'daki Yeşil Politika Enstitüsü'nden

Petko Kovatchev, BeleNE kampanyası adına, "Bulgaristan'ın enerji talebini karşılamak için Belene'ye gerek yok," diyor. "Daha birçok seçenek var. Belene, Rusya'ya bağımlılığı artırmaktan başka bir işe yaramaz, Rusya başkanının projede bu denli ısrarcı olmasının nedeni de zaten bu."

Bulgaristan'ın günlük yayın organı Dnevnik'in İnternet'te yayımladığı bazı yorumlara göre, Belene projesine verilen bu destek büyük ölçüde, Bulgaristan'ın yine Atomstroyexport reaktörleriyle çalışan Kozludui nükleer santralının kısmen kapatılmasına verilen siyasi bir tepki. Bulgaristan'da büyük çoğunluk, Kozludui'nin kapatılmasının, AB üyeliğinin bir ön şartı olarak Bulgaristan'a dayatıldığını düşünüyor. Bu nedenle de birçok kişi, Belene projesini Bulgaristan'ın ulusal elektrik şirketi NEK'e bir telafi olarak görüyor.

Belene anlaşmasının şartlarına göre, ana yüklenici, Slovakya'daki Bohunice, Macaristan'daki Paks ve Çek Cumhuriyeti'ndeki Kukovany nükleer santrallerini yapan, Rus devletinin sahipliğindeki Atomstroyexport. Projedeki ana taşeronlar büyük ihtimalle Fransız Areva ve Alman Siemens olacak. İnşaata 2008'in ikinci yarısında başlanması beklenirken, projenin 4 milyar avroya mal olacağı tahmin ediliyor. Eğer her şey plan dâhilinde giderse, 1,000'er megavatlık iki reaktörlü Belene nükleer santrali 2014'te faaliyete geçecek.

22,000 hektarlık Persina Doğa Parkı, Belene adalar zincirini de içine alıyor ve Bulgaristan'ın, Tuna sahilinde buna benzer başka bir rezervi yok. Persina birçok önemli ekosistemin yanı sıra, benzersiz bir flora ve faunaya da ev sahipliği yapıyor. Park ayrıca, sayıları gittikçe azalan nehir kuşlarının korunmasını da sağlıyor.

ENERJİ

Polonya, Rusya ile karasal gaz hattı pazarlığında

■ Polonya Başbakanı Donald Tusk, Rusya'nın Baltık Denizi tabanından geçirmeyi önerdiği ve Rusya'dan Almanya'ya uzanacak 1,200 kilometrelik Nord Stream açık deniz boru hattı yerine bir kara boru hattı seçeneğini görüşmek için Şubat ayında Moskova'ya gitti.

Rus gazının ana güzergâhı olan Litvanya, Letonya, Estonya ve Polonya; Nord Stream'in Rus gazına erişimlerini zorlaştırmasından endişe ederken, İsveç ve Finlandiya olası çevresel etkilerden kaygılı.

Rusya Avrupa pazarındaki payını daha da artırmayı hedeflerken, olabildiğince çok ülkeyi devre dışı bırakmak istiyor. Pahalı bir proje olan Nord Stream, böyle bir senaryoya olanak tanırken Rusya, uluslararası sularda aktarma yapmak için hâlen izin bekliyor.

Moskova'daki Polonya Büyükelçiliği'nde iktisadi işler sekreteri Jerzy Rutkowski, Reuters'e, "Karasal boru hattının maliyeti yaklaşık 3 milyar dolar. Dörtte birine maalemtmek varken neden 12 milyar dolar harcansın ki?" diyor.

Polonya'nın 'Amber hattı' planına en büyük itiraz, Rusya'nın doğalgaz ihracatını tekelinde bulunduran Gazprom'dan geliyor. Avrupa'nın doğalgaz talebinin %25'ini karşılamayan yanı sıra Nord Stream'in çoğunluğuna da sahip olan Gazprom, Amber'i savunmaların, geçiş ücretlerinden nemalanma peşinde olduğunu öne sürüyor. Denizaltı boru hattının işletme maliyetinin, 25 yıl içinde, karadaki bir boru hattına kıyasla %15 daha düşük olacağını savunan Nord Stream sözcüsü Irina Vasilyeva ise Reuters'e yaptığı açıklamada, açık denizden geçen bir boru hattının insan faaliyetlerinden uzakta olduğu için aslında çevre açısından daha tehlikesiz olduğunu söylüyor.

Letonya Cumhurbaşkanı Valdis Zatlers, ülkesinin, Rusya, Almanya ve Polonya arasında hâlen askıda olan Amber planını destekleyeceğini belirtiyor: "Ekonomik verimlilik açısından aynı, ancak güvenlik ve çevre açısından çok daha iyi."

AB'den Güncel Haberler

SALIMLAR

AB'nin biyoyakıt politikasına sert eleştirisi

■ Avrupa Yeryüzü Dostları (FOEE) ve BirdLife International, Avrupa Birliği'nin ulaşımında %10 biyoyakıt kullanılmasını zorunlu kılmayı önerdiği bir raporu Ocak ayında Avrupa Komisyonu'ndan ele geçirdi.

Ele geçirilen rapor, biyoyakıt politikasının net maliyetinin 65 milyar avro olacağını, Avrupa dışında çok geniş araziler gerektireceğini, sera gazı salımlarında ise muhtemelen hiç düşüş sağlanamayacağını ortaya koyuyor.

Biyoyakıt (tarımsal yakıt) kullanımının; sera gazı salımlarını azaltma, arz güvenliğini artırma ve yeni istihdam yaratmadaki işlevini anlamak için maliyet-kazanç analizi yapan 'Avrupa Bağlamında Biyoyakıtlar' başlıklı raporu AB Ortak Araştırma Merkezi (JRC) kaleme aldı. JRC, bütün bu alanlarda olumsuz sonuçlara ulaştı.

Rapora göre, nitrojenli suni gübre kullanımının yol açtığı sera etkisi, önceki tahminlere kıyasla 'kayda değer derecede yüksek'. Artan biyoyakıt üretiminin yol açtığı ormansızlaşma, sulak alanların kurutulması ve çayırların sürülmesi sonucu ortaya çıkabilecek sera gazları, salımlarda sağlanabilecek herhangi bir düşüşü sıfırlayabilecek boyutta. Rapor, AB'nin daha fazla biyoyakıt üretimine yatırım yapmak yerine, kısa süreli arz şoklarına karşı korunmak için petrol depolamaya yatırım yapmasının daha iyi olacağını belirtiyor. Rapor ayrıca, istihdam konusunda, biyoyakıt sektöründe yaratılacak istihdamın, diğer sektörlerdeki iş kayıplarını dengelemekten öteye gidemeyeceğinin gözden kaçırıldığını vurguluyor.

Rapor, "Sadece ulaşım alanında bir hedefe yönelmek yerine genel bir hedef belirlenirse, AB'ni sahip olduğu aynı para ve biyokütle kaynaklarını kullanarak sera gazı salımlarında çok daha fazla tasarruf sağlanabilir," sonucuna ulaşıyor.

REUTERS

SALIMLAR

Macaristan'da ulusal iklim değişikliği stratejisi

■ Macar hükümeti, Ocak ayında müzakereye açılan AB mevzuatında yer alan ve biri de salımları 2020 yılı itibarıyla (1990'lardaki düzeye kıyasla) %18 oranında azaltmak olan taahhütlerin yerine getirilmesini kolaylaştırmak amacıyla ulusal bir iklim değişikliği stratejisini hızla ve oy birliğiyle 17 Mart'ta kabul etti. ENDS'in haberine göre, stratejiye mali destek, Kyoto karbon kredilerinin satışından ve Macar hükümetinin çevre ve enerji işletme programından elde edilen kaynaklardan sağlanacak. Çevre Bakanı Gabor Fodor, enerji tüketiminin ekonomik büyümeye 'ayrılması' gerektiğini vurguladı.

■ EEB'den Portekiz'in başkanlığına not

Avrupa Çevre Bürosu (EEB), Portekiz'in AB dönem başkanlığının ardından, Aralık ayında bu süreci çevre açısından değerlendirmeye aldı. EEB, su kıtlığı konusundaki farkındalığı artırma yönündeki çabaları, cıvanın tüm dünyada kullanılmasını yasaklama yolundaki girişimleri ve iklim değişikliğinin ele alınması için Bali'de sergilediği öncü tavrı sebebiyle ülkeyi takdir etti. Ancak EEB'ye göre ülke, diğer alanlarda görevini tam anlamıyla yerine getiremedi.

EEB genel sekreteri John Hontelez'e göre, "Portekiz'in dönem başkanlığı, iklim değişikliğine karşı Bali'de, AB'nin tek bir cephe oluşturmasına ve böylece ABD'nin boyun eğmesine öncülük etmesiyle hatırlanacak." Ancak, ülkenin, tarım ilaçları ve sürdürülebilir kalkınma konularındaki çalışmalarını pek olumlu değil.

EEB, Avrupa Konseyi'ne özellikle sürdürülebilir kalkınmanın yetersiz olduğu bütün alanlarda eyleme geçmesi yönünde baskı yapmış, ancak Konsey yalnızca ulaşım alanına odaklanınca hayal kırıklığına uğramıştı. EEB Tarım Konseyi'ni de, tarım ilaçlarının azaltılması için somut hedefler koymadığı için eleştirmişti.

Slovenya'nın yürüttüğü dönem başkanlığı da altı ay boyunca, EEB'nin 'On Yeşil Test' ölçütüne tabi tutuluyor.

■ Avrupalılar'ın biyoçeşitlilik endişesi

Avrupa Komisyonu'nun Çevreden Sorumlu Vekili Stavros Dimas tarafından başlatılan bir dizi çevre anketinin ilkinde göre, Avrupalılar'ın çoğu biyoçeşitlilikte yaşanan kaybı 'ciddi bir sorun' olarak görüyor.

Eurobarometer'in Kasım 2007'deki anketine 25,000'i aşkın kişi katıldı. Katılanların çoğu, biyoçeşitlilikte yaşanan kaybın küresel bir sorun olduğunu belirtirken, birçok kişi de bunu durdurmanın Avrupa için ahlaki bir zorunluluk olduğunu görüşünde.

Dimas, Ocak ayında bloguna, "Halkın bu güçlü desteği düşünüldüğünde, biyoçeşitliliği korumanın siyasi gündemin üst sıralarında yer almaması şaşırtıcı," diye yazdı.

Öte yandan anket, AB çevre politikaları konusunda farkındalığın genel olarak zayıf olduğunu da ortaya koyuyor. Örneğin, birliğin biyoçeşitlilik politikalarının mihenk taşıını oluşturan Natura 2000 koruma altındaki alanlar açısından çok az kişi haberdar. Dimas'a göre, bu ağın, AB topraklarının %20'sini oluşturduğu göz önüne alındığında, sonuçlar endişe verici.

Dimas, Komisyon'un önümüzdeki yıl kapsamlı bir iletişim kampanyası başlatmayı planladığını belirtiyor.

■ Koruma alanında AB Hırvatistan'a karşı

Hırvatistan'ın, Adriyatik'in bazı bölümlerinde uyguladığı balık avcılığı yasağını genişletme kararına Brüksel'den sert tepki geldi. AB, Hırvatistan'a, AB üyelik sürecinin hızlanabilmesi için sorunu bir an önce çözmesi yönünde baskı yapıyor.

Hırvatistan'ın, Ekolojiyi ve Balıkçılığı Koruma Alanı 2004'te yürürlüğe girmiş ve sınırlamalar şimdiye dek uygulanmamış olsa da, başlangıçta AB ülkelerini kapsam dışında tutuyordu. Bu tek taraflı yasağın 1 Ocak itibarıyla genişletilmesi kararı özellikle İtalya ve Slovenya'nın tepkisini çekti. Slovenya ve Hırvatistan'ın deniz ticaretiyle ilgili anlaşmazlıklar da dâhil, hâlen sınır anlaşmazlıkları var. İtalya, koruma alanının hem balıkçılığı hem de denizciliği engellediğini öne sürerken; Hırvatistan, kaybedilen balık stoklarından yılda 300 milyon avro zarara uğradığını ileri sürüyor.

Hırvatistan AB üyelik müzakerelerine 2005'te başlamış, 2006'da 35 siyasi başlıktan sadece ikisini kapatabilmişti. Hırvat Parlamentosu, 2008 içinde 119 yeni yasa ve yasal değişiklikle ulusal mevzuatını AB normlarıyla uyumlu hale getirmeyi planlıyor. Avrupa Parlamentosu, Hırvatistan'ın AB üyeliğiyle ilgili 'nihai kararı' 2009'da vermeyi planlıyor.

Türkiye'den kısa kısa

■ Keşfedilen yeni bitkiye isim

Ankara Üniversitesi Fen Fakültesi Biyoloji Bölümü öğretim üyesi Prof. Dr. Osman Ketenoğlu ile Arş. Gör. Mehmet Çiçek'in, 'Ballıbabagiller' familyasının Türkiye'deki dağılımı ve çeşitli özelliklerini belirlemek amacıyla Niğde'nin Ulukışla ilçesi yakınlarında yürüttükleri araştırma sırasında keşfettikleri türün, halk arasında 'Ballıbabagiller' olarak bilinen '*Scutellaria*' familyasına ait olduğu saptandı. Uçucu yağ içeren bitkinin eczacılıkta kullanılabilirliğini belirlemek için süren incelemelerin bundan sonraki kısmında, bitkinin isimlendirilerek, bilimsel kaynaklarda yerini alacağı bildirildi. <www.cevreorman.gov.tr>

■ Türkiye enerjisini arıyor

Türkiye ve KKTC'nin çeşitli okullarından 200'ü aşkın Genç TEMA gönüllüsü, 2-4 Mayıs'ta İstanbul'da düzenlenen '3. Genç TEMA Ulusal Çevre Kongresi'nde buluştu. 'Türkiye Enerjisini Arıyor' sloganıyla yola çıkan üniversite ve lise öğrencilerinden oluşan gönüllüler; yenilenebilir ve temiz enerji kaynakları, enerji çevre ilişkisi ve enerji verimliliğine ilişkin sorunları irdeledi; Türkiye'nin bir enerji politikasının olup olmadığı sorusuna cevap aradı. Katılımcıların, Türkiye'nin 'özgür' bir enerji politikasına sahip olmadığını savunduğu kongrenin ikinci gününe Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Hilmi Güler de katıldı. Ulusal ve yerel medyanın yoğun ilgi gösterdiği kongrede öne çıkan noktaların başında, Türkiye'nin enerji kaynaklarını doğru bir şekilde çeşitlendirmesinin ve bunu da kendi öz kaynakları ile gerçekleştirmesinin artık şart olduğu görüşü geliyordu.

■ Kaplumbağalar son sürat

Yaklaşık 13 km uzunluğundaki Antalya Belek kumsalı, yılda ortalama 560 yuva yapan *Caretta caretta* deniz kaplumbağaları için 'Birinci Derecede Önemli' yuvalama kumsalı niteliğinde. Deniz kaplumbağaları çalışmalarına 1987'de başlayan Ekolojik Araştırmalar Derneği'nin (EKAD) 2007'de Belek'te yaptığı çalışmalarda 900'e yakın *Caretta caretta* yuvası saptanmış, 29,000 kadar yavru denize ulaştırılmıştı. EKAD, kaplumbağa yuvalama kumsallarında, Mayıs-Eylül döneminde sayım, izleme, araştırma, bilgilendirme ve koruma çalışmaları yürütüyor, Belek ile Kazanlı kumsallarındaki çalışmalarında çok sayıda gönüllüden destek alıyor. EKAD'ın çalışmaları ve gönüllü programı hakkında bilgiye <www.ekad.org/index_tr.htm> adresinden ulaşılabilir.

■ ÇED muafiyetine iptal

Bergama'nın Ovacık Köyü'ndeki altın madeninin çevre ve insan sağlığına zarar verdiği gerekçesiyle mücadele eden avukatların, Çevre ve Orman Bakanlığı'nın ÇED Yönetmeliği'nde 2004'te yaptığı değişiklik aleyhine açtığı dava sonuçlandı. Danıştay 6. Dairesi, bakanlığın bu yönetmelik hükümlerine tâbi olarak çalışması gerektiği halde; yönetmeliğin, gerekli işlemleri tamamlamadan faaliyete geçen işletmelere, yer seçiminin uygun olması halinde 'ÇED olumlu' raporu vererek yasal hale gelmesi yönünde değiştirilen 'Geçici 6. Maddesi'ni iptal etti. İptalle, ÇED dışı tutulan Ovacık altın madeninin hukuki dayanağının kalktığını savunan Avukat Arif Cangı'nın aksine, Koza Altın İşletmeleri'nden Hayri Ögüt, kararın faaliyetlerini etkilemeyeceği görüşünde.

ISLAM SADIKER, TÜRCÜK

SAKLI HAZİNE: Acarlar Longozu'nda su seviyesinin en yüksek olduğu ilkbahar aylarında önemli bitki ve hayvan türlerini görebilmek için kayıkta gölün iç kısımlarına girmek gerekiyor.

DOĞA KORUMA

Acarlar Longozu millî park oluyor

■ Dünyanın ikinci, Türkiye'nin tek parça halinde en büyük subasar ormanı Acarlar Longozu millî park oluyor. Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri, Kültür ve Turizm Bakanlığı eski müsteşarlarından Mustafa İsen, bu konuda başlatılan çalışmaların tamamlanmak üzere olduğunu belirtirken, katıldığı Sakarya Kültür ve Turizm Konseyi toplantısında Acarlar Longozu'nun millî park ilan edildikten sonra coğrafi park yapılması için de çalışmalara başlandığını bildirdi. Acarlar Gölü Subasar Ormanı, Adapazarı sınırları içinde, Sakarya Nehri'nin Karadeniz'e döküldüğü noktanın 6 km kadar batısında yer alıyor.

SULAK ALANLAR

Danıştay'dan sulak alanlara koruma

■ Devlet Su İşleri (DSİ) Genel Müdürlüğü, 'Sulak Alanların Korunması Yönetmeliği'nin bazı maddelerinin iptali istemiyle Çevre ve Orman Bakanlığı'na açtığı davayı kaybetti.

Söz konusu yönetmelik, Türkiye'nin kısıtlı su kaynaklarını korumak, sulak alanları yaşatmak ve bu konuda görevli kuruluşların koordinasyonunu sağlamak amacıyla Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, Sulak Alanlar Şubesi tarafından hazırlanarak 1998'de yürürlüğe girmişti. DSİ, yönetmeliğin kendi yetkilerini kısıtladığı gerekçesi ile bazı maddelerin iptali için 2005'te dava açtı. Davada DSİ'nin, çalışmalarını planlama aşamasında diğer kurumların görüşüne başvurmadan karar alabilme talebi reddedilerek, sulak alanların korunmasına yönelik kabul görmüş uluslararası anlayışın DSİ'nin planlama sürecine dahil edilmesinin zorunlu kılınması kararı verildi.

Danıştay'daki duruşmada sulak alanların kamu kaynakları kullanılarak yok edilmesine son verilmesini talep eden Doğa Derneği, dava sonucunu, Türkiye'nin kısıtlı su kaynaklarını korumak açısından gerçek bir zafer olarak değerlendirdi.

Doğa Derneği'ne göre Türkiye, DSİ'nin kurulduğu 1950'lerden bu yana, sulak alanlarının yarısından fazlasını kaybetti. Bunun nedeni DSİ'nin, su kaynakları üstündeki tasarrufunu, fizibilitesi olmayan projeler için kullanması. Dernek, mahkeme kararını, "Coğrafyamızdan silinen göllerden gelen çatlama toprak görüntülerinin nedeni küresel ısınma değil, DSİ'nin politikasıdır. Bu manzaraların oluşmaması için DSİ'nin, yönetmeliğe dava açmak yerine onu harfiyen uygulaması gerekmektedir," şeklinde değerlendirdi.

SÜRDÜRÜLEBİLİR YAŞAM

Şeylerin hikâyesi

■ İnternet'te <www.storyofstuff.com> adresinde yayımlanışını izleyen altı ay içinde, 217 ülkeden yaklaşık üç milyon kişinin izlediği Şeylerin Hikâyesi (The Story of Stuff) filminin yaratıcısı Annie Leonard Mayıs ayında Türkiye'ye yedeydi. Sürdürülebilirlik ve çevre sağlığı uzmanı olan ve 20 yıldan uzun bir süredir dünyadaki fabrikaları ve çöplükleri inceleyen; tüketim çılgınlığının ve materyalizmin, yeryüzüne ve insan sağlığına etkileri ile ilgili farkındalık artırıcı çalışmalar yapan Leonard'ın; üretim ve tüketime her evresinde, dünyanın ve insanların uğradığı zararları yalın bir dille ve espirili bir animasyon yardımıyla 20 dakika gibi kısa bir sürede anlatması, filmin etkisini artırıyor.

Filmin webde yayımlanmasının ardından Sürdürülebilir Yaşam Kolektifi, filmin Türkçe'ye kazandırılmasını sağladı. Anadolu Kültür'ün desteği ile Türkçe altyazılı olarak hazırlanan film, Annie Leonard'ın da katılımıyla, 31 Mayıs 2008'de İstanbul'da İtalyan Kültür Merkezi'nde gösterildi.

Sürdürülebilir Yaşam Kolektifi, filmi Türkçe dublajlı olarak webde yayımlama, ayrıca DVD olarak STK'lara ve eğitim kurumlarına gönderme hazırlıklarını sürdürüyor. <surdurulebiliriyasam@gmail.com>

DOĞA KORUMA

Çağan Şekercioğlu'na 'Çevre Nobeli'

■ Dünyanın en büyük doğa koruma ödüllerinden Whitley Gold Ödülü bu yıl Kars'taki Kuyucuk Gölü'nü korumak için yaptığı çalışmalar dolayısıyla Dr. Çağan Şekercioğlu ve KuzeyDoğa Derneği'ne verildi. ABD'deki Stanford Üniversitesi Çevre Bilim Merkezi araştırma görevlisi, tropikal biyolog, ekolog, ornitolog ve doğa fotoğrafçısı Dr. Şekercioğlu, Whitley Doğa Koruma Vakfı tarafından bu yıl on beşincisi verilen ve İngiltere'nin 'Çevre Nobeli' sayılan ödülünü alan ilk Türk bilimci oldu.

Royal Geographical Society'de düzenlenen törende, birincilik ödülünü Kraliçe II. Elizabeth'in kızı Prenses Anne'den alan Şekercioğlu'nun, 11 finalist arasından birinci olan projesine, iki yıl boyunca projenin finansmanında kullanılmak üzere 60,000 sterlinlik para ödülü verildi.

Ödülün kendisi için büyük sürpriz olduğunu belirten Şekercioğlu, "Mutluluğumu kelimelerle ifade etmekte zorlanıyorum. Aileme haber verme fırsatı bulamadım. Sanırım onlar da TV haberlerinden öğrenecek dünyanın en prestijli, çevre ödüllerinden birini aldığımı," şeklinde konuştu. Yılın 4-5 ayını Kars'ta geçiren ve kuş soyları tükenmeden tümünü görmeyi ve görüntülemeyi hedefleyen Şekercioğlu, Doğu Anadolu'nun önemli kuş göç yolu üstündeki sulak alanları koruma ve yöre halkına ekoturizm geliri sağlama fikrinin projesine ilham verdiğini belirtti. <www.karsdoga.org>

HALKALAR ELİMİZDE: Çağan Şekercioğlu, halkalama istasyonunda bir boyunçeviren (*Jynx torquilla*) kuşunun halkalanmasını gösteriyor.

EMRAH ÇOBAN

GIDA GÜVENLİĞİ

Artan fiyatlar önlem bekliyor

■ İklim değişikliği, çölleşme ve alternatif enerji kaynakları için tarım alanlarının farklı ürünler için kullanılmaya başlanması küresel bir gıda krizinin işaretleri olarak görülüyor. Türkiye'de de önce buğday ardından pirinç stoklarının tükenmeye başladığı haberleri gündeme geldi. Gıda fiyatlarındaki artışın düşürülmesi ve gıda krizinin önüne geçilmesi için nasıl bir plan uygulanacağı merakla beklenirken, çeşitli kuruluşların konuyla ilgili düzenlediği toplantılar ve konunun basında geniş yer bulmasının, krize önlem alınmasını hızlandırması umuluyor.

Küresel durumdan farklı olarak, Türkiye'deki durumun, yokluktan çok üretim eksikliği olduğu görüşü mevcut. Ekonomist Güngör Uras'a göre, toprağımızı eskisi kadar işleyemiyoruz, topraklarımızı kullanamıyoruz. Bunun uzun vadedeki olumsuzluklarını önlemek için acilen önlem alınması ve gerekli adımların atılması gerekiyor. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Müsteşarı Vedat Mirmahmut-oğulları, 7-9 Mayıs 2008 tarihlerinde Antalya'da yapılan Ekonomik İşbirliği Teşkilatı (EİT) Gıda Güvencesi Bölgesel Programı (RPFS) Donörler Konferansı'ndaki konuşmasında, "Küresel ısınmaya rağmen 2007 yılında, tarımsal üretimde özellikle buğday, pirinç ve hububat üretiminde ciddi bir azalışın olmadığını, gıda fiyatlarındaki yükselmenin Çin ve Hindistan'da tüketime artması ve biyoenjerji kullanımından kaynaklandığını," ifade etti ve sorunların çözümü için bölgesel işbirliğinin daha da geliştirilmesi gerektiğini vurguladı.

Soruna çözüm niteliğinde bir girişim, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Teşkilatlanma ve Destekleme Genel Müdürlüğü (TEDGEM) tarafından yürütülmekte olan 'Kırsal Kalkınma Yatırımlarının Desteklenmesi Programı' kapsamında başlatıldı. Kırsal alanda gelir düzeyinin yükseltilmesi, tarımsal üretim ve tarımsal sanayi entegrasyonunun sağlanması, tarımsal pazarlama altyapısının geliştirilmesi, gıda güvenliğinin güçlendirilmesi, kırsal alanda alternatif gelir kaynaklarının oluşturulması, basınçlı sulama sistemlerinin geliştirilmesi ve kırsal toplumda belirli bir kapasitenin oluşturulmasını amaçlayan program, 81 ilden başvuru kabul ediyor ve 28 Temmuz'da sona eriyor. <www.tedgem.gov.tr/kkydp_genel.htm>

AFP

LEFT: PAVEL ANTONOV

AFP

FLICKR

AKINTIYA KARŞI: (yukarıdan saat yönünde): Minsk eylemcilere genellikle kırmızı halı sermez; TCAS fonları, ayrıştırılmış atık toplama uygulamasının geliştirilmesine yönelik yerel girişimleri teşvik etti; Brest eyaletindeki kadın çiftçiler; Makovchik, sonunda azmin kazanacağını bir kanıtı.

Genç bir Belaruslu, hayallerindeki yerel çevre projesini gerçekleştirmek için gerekli kaynağa ulaşma yolunda ne baskı ne de bürokrasi tanıyor

Etkin vatandaşlık üstüne bir uzmanlık dersi

Pavel Antonov

Victar. Hayır yazım hatası yok. Normal bir isim işte: Victar Makovchik. Victar, isminin özellikle Belarusça'da yazıldığı gibi, 'a' ile telaffuz edilmesinden hoşlanıyor. İsmi kökeninin Rusça'dan değil de Latin dilinden geldiği fikri de ona bir şey ifade etmiyor, yüzünde masum, tatlı bir gülümseme beliriyor yalnızca ve ardından o aynı karşılık: "Evet, evet biliyorum."

Otuz üç yaşındaki Victar milliyetçi değil, belli ki Rus diline veya kültürüne karşı hiçbir olumsuz düşüncesi de yok. Moskova'daki üniversitelerden birinde işletme okumak için yazdığı Rusça bir makaleyle kısa süre önce ödül bile almış. Aslında onun peşinde olduğu şey, farklı olmak, sahip olduğu kimliğin arkasında durmak ve gerektiğinde akıntıya karşı kürek çekmek.

Böyle değerlerin peşinden gitmek, bugünkü Belarus'ta hiç de kolay değil ve bu durum Victar'ın başını arada bir belaya soksa da çoğunlukla şans getiriyor. Victar, kısa bir süre önce atık konusunda bir proje başlattı fakat bunu bir yıl boyunca yel değirmenlerine karşı Don Kişot misali verdiği mücadele sonrasında başarabildi ancak. Ocak ayında, Belarus'un güney batısındaki memleketi

Beloozersk'te öğretmenler için çevre konulu ilk atölyeyi gerçekleştirdi.

Atölye, Beloozersk'teki acil çevre sorunlarını çözmeye amacıyla AB'nin sağladığı 67.000 avro hibenin beklendiği uzun ve zor dönemin sonunu simgeliyordu. Bu destek, Avrupa Birliği sınırının doğusundaki komşu belediyelere mali kaynak sağlama programı olan EuropeAid kapsamında alındı. Tacis Kentsel Ödül Programı (TCAS) Belarus, Gürcistan, Moldova, Rusya ve Ukrayna'daki sınır belediyelerine, çevrenin iyileştirilmesi için toplam 1.6 milyon avroluk kaynak sağladı. Programın amacı; atık toplama ve bertarafının iyileştirilmesi ile, kentsel hava ve su kalitesi sorunlarını çözmeye yönelik yerel çabaları desteklemektir. Bu faaliyetlerin faydalarından biri de, Belarus'un da aralarında bulunduğu bu hedef ülkelerden bazılarında zor bir iş olan, sivil toplum ile resmi yetkililer arasındaki işbirliğini teşvik etmesiydi.

Sabır ve azmin sonucu

Victar'ın, Beyaz Göl anlamına gelen Beloozersk'teki projesi, sadece kasabanın değil, Brest eyaletinin bir diğer küçük kasabası olan Bereza bölge merkezinin de katı atık yönetimini ve bertaraf sistemini iyileştirmeyi amaçlıyor.

TCAS 2005'te duyurulduğu sırada, bağımsız aday olan Victar, Beloozersk Yerel Meclisi üyesi seçilmişti. Çoğu kişinin sandığının aksine, yerel seçimlere bağımsız aday olarak girip kazanmak Victar'ın da sevinçle anlattığı gibi Belarus'ta imkânsız değil: "Buralarda herkes birbirini tanır. İyi bir insan olduğunuzu düşünüyorlarsa da size oy verirler." Ancak, genel seçimlerde bağımsız aday olarak yarışmanın o kadar kolay olmadığını, ilk girişiminden sonra, güvenlik amirlerinin ona bir daha denememesi yönündeki tavsiyesiyle birlikte anlıyor – bu elbette ki 'dostça' bir tavsiye.

2006 baharının sonlarına doğru Minsk'te, REC'ten ve Hollanda merkezli Royal Haskoning'ten gelen TCAS danışmanlarının, AB'nin fon tekliflerini tasnif etmekle uğraşan belediye yetkilileriyle bir araya geldiği bir eğitim programı gerçekleşti. İşte, sınırsız ve adeta çocukça bir iyimserliğe sahip olan bu genç adamla, Victar'la ilk kez burada karşılaştım. AB'nin çevresel taahhütleri ve politikaları konusunda daha yeni edindiği bilgilerle büyülenen bu genç adam, şimdi yeni hayalinin Beloozersk'te bir TCAS projesi uygulamak olduğunu söylüyordu.

Bundan yalnızca dört ay sonra da, Beloozersk Belediyesi'nin ve (Minsk merkezli bir STK olan) Eco Project'in sunduğu önerinin, Belarus'ta TCAS hibesine hak kazanan tek öneri olmasıyla bu hayal gerçekleşti. Mutluluktan uçan proje mimarı Victar, ödül töreninde, bütün zamanını projeye adayabilmek için görev süresinin bitmesiyle birlikte Beloozersk yerel meclisinden ayrılacağına dair yemin etti. "Böylece iyi bir iş çıkarmak için çok daha fazla özgürlüğüm ve fırsatım olacaktı," diyor Victar.

Ancak proje uygulaması, öyle peri masallarına benzemiyordu. Önerisini Brüksel'deki bürokratlara ulaştırması, kendi ülkesinde

uğraşmak zorunda kaldığı bürokrasinin yanında çocuk oyuncuğuydu. "İşe başlamadan önce, Belarus'taki idarî mevzuatı tamamlamak bir yılımı aldı," diye anlatıyor Victar. Belarus yasalarına göre, yurtdışından mali destek alacak her projenin Bakanlar Kurulu'na onaylanması gerekiyor. Bunun sebebi, projenin ulusal çıkarlara ve önceliklere aykırı olmadığından emin olmak. Fakat bürokrasi bununla bitmiyordu. Uygulama izni çıktıktan sonra resmi olarak yayımlanması gerekiyordu, iki ay da bu sürdü. Tam bu sırada, başından beri projeye eş-fon sağlama sözü veren kamu şirketi Belresurs'un çekilmesi, Victar'ın acilen yeni kaynaklar bulmasını gerektirdi. Belediye, bir altı ayı da, Victar'ı proje müdürü olmaya ikna etmek için harcadı.

"Girişimimiz, çevre alanında bir fikriniz varsa, hem Belarus'ta hem de dışarıda destek bulmanın mümkün olduğunu kanıtlıyor."

Görevine resmen başlayan proje müdürünün hayalinin nihayet gerçekleşme fırsatını yakalaması için on dört ay gelip geçti. Ancak bu süre boyunca, TCAS programının süresi doldu ve kaydedilen bütün bu ilerlemelerden sonra projenin hiç gerçekleştirilememesi ihtimali ortaya çıktı. Victar'ın enerjisi de iyimserliği de tükenmeye başlamıştı ki, yılbaşına iki hafta kala havalenin gerçekleştirilmesiyle azminin meyvesini almış oldu. Victar'ın projesi nihayet uygulamaya konabilirdi. "[Bütün bu ertelemelerden sonra] sonuç olarak, atölye çalışmasını planladığımızın tersine, geçen sene değil, şimdi yapıyoruz," diyor ve gülümseyor: "Girişimimiz, çevre alanında bir fikriniz varsa, hem Belarus'ta hem de dışarıda destek bulmanın mümkün olduğunu kanıtlıyor."

Derslik aynı, ders farklı

Victar'ın, ayrıştırılmış atık toplama yönteminin önemi konusunda yurttaşları bilgilendirmeyi amaçlayan atölye çalışması, Beloozersk'in yüksekokullarından birinde yapıldı ve ilk katılanlar, iki kasabadan gelen öğretmenler ile müfredat dışı eğitimciler oldu. Atölyenin amacı, katılımcıların ayrıştırılmış atık toplama ve çevre koruma etkinliklerinde yer alması, sonra buna öğrencilerini de dâhil etmelerini sağlamaktı. Proje takvimine göre, atölyenin ardından, atık toplama kutuları satın alınacak, yerel yöneticiler ve kamu kuruluşları için eşgüdümlü faaliyetler yürütülecek. Victar, atılacak bu adımların, Beloozersk ve Bereza'da bir ayrıştırılmış atık toplama ve işleme sisteminin başlangıcı olacağını umuyor. Ancak yapılacaklar listesi bununla bitmiyor.

Komünist dönemde Bulgaristan'ında okula başlamış biri olarak, Belarus'ta bir okul-

da dolaşmak benim için zamanda yolculuk etmek gibi bir şeydi -hatta tüyleri diken diken eden bir deneyimdi. Girişte beni 'Gurur Tablosu' karşıladı: spor veya çeşitli faaliyetlerde başarılı öğrencilerin fotoğrafları asılı. Hemen arkada, sağda 'Çağrı Panosu' var, öğretmenleri ve öğrencileri tiyatrodan konserlere –ve ayrıştırılmış atık toplama kadar birçok etkinliğe katılmaya davet ediyor! Çocuklar disiplinli görünüyor, yabancıları saygıyla ve kibarca selamlıyor. Koridorun duvarında spor dersleri için asılmış bir program görüyorum: futbol, tenis, kürek ve daha birçok etkinlik için ayrılmış zamanları gösteriyor. Her şey temiz, düzenli; duvarlar, pencereler yeni boyanmış, burası 20 yıl öncesinin Orta ve Doğu Avrupa'sında herhangi bir yer olabilir. Ancak tek bir fark var: İnsan Hakları Evrensel Beyanname'si. Helsinki Kurucu Antlaşması, Rusçaya çevrilmiş, okulun girişinde göze çarpan biçimde duruyor. Bugün insan hakları kimin umurunda demeye kim yeltenebilir?

Derslik dolu, ancak bu kez sıralarda oturanlar öğretmenler. Victar, tartışmadan ziyade, Sovyet sonrası'nın güçlü geleneği monologun hakkını vericesine anlatıyor da anlatıyor. Ve yine aynı geleneğin bir parçası olarak, katılımcılara ayağa kalkıp söz almak konusunda isteksizler, grubun o güvenli alanında kalıp oturdukları yerden konuşmayı tercih edecek gibiler.

Konu, yavaş yavaş çevre sorunlarının ötesine geçiyor. "Asker yine askerdir ama ekip olmak fark yaratır," diyor Victar. Küçük bir grup bir projeyi nasıl planlayabilir? Çevre faaliyetleri için Belarus'ta ne tür mali kaynaklar bulunabilir? Bir çevre projesi için yabancı kaynak sağlamak kolay mıdır? Victar'ın edindiği engin deneyime dayanarak, cevaplar bir bir geliyor. Böylece Victar, gurubun ilgisini çekmeye başlıyor. Öğlene doğru, farklı yaşlarda çoğu kadın olan öğretmenlerin içinde en cesuru ayağa kalkarak gruplarından gelen çevre projesi fikirlerini anlatıyor. Victar duyduğu her şeyi onaylıyor. Yine iyimser, yine büyülenmiş ve yine neşeli. Bütün öğleden sonra, bir coşku dalgası ve fikirler odada dolaşıp duruyor. Bu sırada farklı okullardan gelen öğretmenler konulara göre ayrılmış gruplar içinde çalışıyor ve ilk çevresel eylem projelerini tartışıyor. Sunumlar arasında Victar, "AB'den aldığım bütçeden bütün bu fikirlere biraz kaynak ayırabilirim sanırım," diye fısıldıyor. "Hepsi de proje amacımıza uyuyor, öyle değil mi?"

Gerçekten de öyle. EuropeAid'in onayladığı TCAS önceliklerine göre, projenin "pratik olması ve söz konusu beldede yaşayanların yaşam kalitesinde ölçülebilir bir iyileşme sağlaması," gerekiyor. Bugünlerde Belarus'ta bir şeyleri daha iyi yapabileceğine ikna olmuş bir grup etkin yurttaştan daha pratik ne olabilir ki? "Değişim yaratabilmek için çok büyük paralar veya pahalı gereçlere ihtiyacınız yok," diye bitiriyor sözlerini Victar. "Okuldaki bir sınıf bile büyük bir fark yaratabilir." Böylece, ilk atölye çalışmasını bir aktif vatandaşlık üstüne bir uzmanlık dersine dönüştüren Victar Makovchik, ülkesinin en çok ihtiyaç duyduğu 'niteliği' ortaya koyuyor. ■

Madencilik faaliyetleri her ne pahasına olursa olsun yapılmalıdır mantığı ile gerçekleştirilen yasal düzenlemeler, Anayasa ve yasalarla korunan alanlar için tehdit oluşturuyor.

BENİM BAHÇEMDE DEĞİL! Madencilik faaliyetleri hemen her yerde yerel tepki topluyor. Artvin Cerattepe'de milletvekilleri, yerel yönetimler, akademisyenler ve sivil örgütlerden oluşan girişim, madencilik faaliyetleri için orman içinde yollar açılmasına ve doğanın tahrip edilmesine karşı.

MEHMET ÖZALP

Madencilik faaliyetleri ve çevrenin korunması

Süheyla Suzan Alıca

En önemli doğal kaynaklarımızdan olan madenlerin ülke kalkınmasındaki yeri ve ekonomiye yaptığı doğrudan katkılar hiç bir şekilde yadsınamaz. Madenlerimizi yer altından çıkarmaktan ve işlemekten vazgeçilemeyeceği de kesin olarak kabul edilen bir gerçektir. Dr. Nuray Karapınar'ın, Mayıs 2005'te Ankara'da düzenlenen Madencilik ve Çevre Sempozyumu'ndaki "AB'de Madencilik Politikalarının Gelişimi ve Madencilik Faaliyetlerini Çevreleyen Çevre Mevzuatı" başlıklı sunumunda belirtildiği gibi, "madencilik, gelişmekte olan ülkeler açısından zenginliğin ve refahın kaynağı olmakta ancak iyi yönetilmezse çevreyi bozucu temel unsurlardan biri haline gelmektedir."

Madencilik faaliyetlerinin çevreye verdiği zarar dolayısıyla çevre korumacılık ile madencilik karşı karşıya gelmiş ve çevre, madencilik

için engel olarak düşünölmeye başlanmıştır. Bunun nedeni, madencilik faaliyetleri dolayısıyla, bazı yerlerde yöre halkının oldukça ses getiren tepki ve hareketleri ile yargı kararları sonucunda Türkiye'de madencilik (özellikle altın madenciliği) faaliyetlerinin yapılamayacağından duyulan endişedir. Bu endişe, madencilik faaliyetleri ile ilgili yeni yasal düzenlemelerde aşırıya kaçılmasına ve hukukî olmayan hükümlerin uygulanmasına yönelik çabaları beraberinde getirmiştir.

Madencilik Kanunu

Söz konusu çabaların sonucunda başta Maden Kanunu olmak üzere bazı yasal düzenlemelerde değişiklik yapılmış ve çevreye rağmen madencilik faaliyetlerinin yapılabilmesine olanak sağlayan hükümler yürürlüğe girmiştir. Anılan kanunun yanı sıra Çevre

Kanunu, Madencilik İzin Yönetmeliği gibi düzenlemelerde son dönemlerde madencilik faaliyetleri lehine yapılan değişikliklerin hemen hepsinin yargı önüne taşındığına tanık olmaktadır.

Maden Kanunu Anayasa ve yasalarla koruma altında olan alanlarda, hiçbir engelle karşılaşmadan madencilik faaliyetlerinde bulunabilmenin yolunu açmak amacıyla yeni düzenlemelere yer vermiş (5177 Sayılı Maden Kanununda ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun), ancak bu hükümlerin iptali talebiyle Anayasa Mahkemesi'ne başvurulmuştur. Kanun metni incelendiğinde, 'madencilik faaliyetleri her ne pahasına olursa olsun yapılmalıdır,' mantığı ile hareket edildiği görölmektedir.

Bu çerçevede orman alanları, sit alanları, sulak alanlar, özel koruma alanları, tarım,

mera, sit alanları, kıyı alanları ve sahil şeritleri gibi özel hükümlerle düzenlenen ve koruma altına alınan alanlar, madencilik faaliyetlerine açılmış ve bu alanlarda ilgili kurumlara yasalarla verilmiş yetki ve görevler, "... madencilik faaliyetlerinin çevresel etki değerlendirmesi, gayri sıhhi müesseseler ile ilgili hususlar dahil hangi esaslara göre yürütüleceği ilgili bakanlıkların görüşü alınarak Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılacak bir yönetmelikle belirlenir," hükmü gereğince Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılacak yönetmelikle düzenlenmek istenmiştir. Bilindiği üzere Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılan yönetmelikler de bir idarî işlem olup, yasaların üstünde değildir. Bu nedenle ilgili kurumların yetkilerini kullanmaları böyle bir idarî işlem ile (Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılan yönetmelik) asla engellenemez.

Madencilik İzin Yönetmeliği

Diğer taraftan Bakanlar Kurulu kararıyla çıkarılan söz konusu yönetmelik (21 Haziran 2005 tarihli ve 25852 sayılı Resmî Gazete) yürürlüğe girdikten sonra, pek çok hükmünün iptali talebiyle Danıştay'da dava açılmıştır. Anılan yönetmeliğin değiştirilmesi amacıyla "Madencilik Faaliyetleri İzin Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik" de yürürlüğe girmiş ve bu düzenlemenin iptali talebiyle de yargıya gidilmiştir. Ancak hem Maden Kanunu hem de Madencilik Faaliyetleri İzin Yönetmeliği hakkında açılan davaların yargı süreci devam etmektedir.

Madencilik Faaliyetleri İzin Yönetmeliği'nin maddelerine yönelik bir değerlendirme yapmak gerekirse; amaç, kapsam, dayanak ve tanımlar ile genel ilkeleri içeren maddeler dışında; orman, muhafaza ormanı ve ağaçlandırma alanlarında, yaban hayatı koruma ve geliştirme sahaları ile avlaklarda, özel çevre koruma bölgelerinde, millî parklar, tabiat parkları, tabiat anıtları, tabiatı koruma alanlarında, tarım alanlarında, mera alanlarında, korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının bulunduğu alanlarda, su havzalarında, kıyı alanları sahil şeritleri ve karasularında, kültür ve turizm koruma ve gelişim bölgeleri ve turizm merkezlerinde, askerî yasak ve güvenlik bölgelerinde madencilik faaliyetlerini düzenleyen yönetmelik; özünde tüm madencilik faaliyetlerine ayrıcalık vermeye çalışmış; madenciliği bütün faaliyetlerin üstünde tutan bir yaklaşımla hazırlanmıştır.

Yönetmelik, kanunlarla bile düzenlenemeyecek hükümler getirmekte ve diğer kurumların yetkisine müdahale etme gücünü kendisinde görmektedir. Bu görüşü kanıtlayacak en önemli hüküm, yönetmeliğin Genel İlkeler başlıklı ikinci bölümünde yer alan "İzinlerle ilgili temel ilke" başlığı altındaki 5. maddesinin 3. fıkrasında yer alan; "Bakanlıklar ile kamu kurum ve kuruluşlarıca, bu Yönetmelik hükümlerinde belirtilen haller ve diğer kanunların ilgili hükümleri dışında, madencilik faaliyetleri engellenemez ve çıkarılacak yönetmeliklerde bu Yönetmelikte belirtilen kısıtlamaların dışında bir kısıtlama getirilemez," hükmüdür. Bu hükümlerle; ilgili bakanlıklar ile diğer kamu

kurum ve kuruluşlarının yetkileri kısıtlanmış ve bu şekilde, bir yönetmeliğe, yönetmelikten daha üst bir hukuksal norm niteliği kazandırılmaya çalışılmıştır.

Çevre Kanunu ve madencilik

Çevre Kanunu'nun Ek-1'inci maddesinde düzenlenmiş bulunan, toprağın korunmasına ve kirliliğin önlenmesine ilişkin esaslarda yer alan; "Taşocağı ve madencilik faaliyetleri, malzeme ve toprak temini için arazide yapılan kazılar, dökümler ve doğaya bırakılan atıklarla bozulan doğal yapının yeniden kazanılmasına ilişkin usul ve esaslar ilgili kuruluşların görüşleri alınarak Bakanlıkça çıkarılacak yönetmelikle belirlenir," hükmü ile taşocağı ve madencilik faaliyetleri nedeniyle çevrenin bozulacağı kabul edilerek, madencilik faaliyetleri sonucunda doğanın yeniden kazanılması öngörülmektedir.

"Madencilik için her şeyi feda etme anlayışındaki düzenlemelerin iptaline yönelik davaların karara bağlanması çevre için büyük önem taşıyor."

Bozulan arazilerin kazanılması

Çevre Kanunu'nda yer alan esasa ve kabule dayanılarak hazırlanması istenilen Madencilik Faaliyetleri ile Bozulan Arazilerin Doğaya Yeniden Kazandırılması Yönetmeliği, 2007'nin sonunda yürürlüğe girmiştir, (14 Aralık 2007 tarihli ve 26730 sayılı Resmî Gazete). Bu yönetmelikle; orman sayılan alanlar dışındaki madencilik faaliyetleri, malzeme ve toprak temini için arazide yapılan kazılar, dökümler ve doğaya bırakılan atıklarla bozulan doğal yapının, doğaya yeniden kazandırılmasına ilişkin usul ve esasların belirlenmesi amaçlanmaktadır. Gerek Çevre Kanunu, gerek anılan yönetmelik, madencilik faaliyetleri ile doğanın bozulacağı ve bozulan doğal yapının yeniden kazanılması gerektiği kabul etmekle birlikte, doğal yapı bozulmadan önlem almaya ilişkin bir yaklaşımda değildir. Bu önleme ilişkin husus sadece Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED) sürecinde ele alınmakla birlikte, ÇED sürecinin de pek çok yasal düzenlemeyle (Maden Kanunu, Çevre Kanunu ve Madencilik İzin Yönetmeliği) madencilik lehine işletilmek istendiğine tanık olmaktadır.

Yönetmeliğe göre; yönetmelik kapsamındaki faaliyetlerde, işletmeciler tarafından çalışmalara başlamadan önce, bozulan doğal yapının yeniden düzenlenmesi, doğal dengenin kurulması ve alanın yeniden insanların ya da diğer canlıların güvenle yararlanabileceği

hale getirmesini sağlayacak biçimde 'Doğaya Yeniden Kazandırma Planı' hazırlanacaktır. Bu plan ne zaman ve nasıl hazırlanacaktır? Yönetmeliğe göre, ÇED Yönetmeliği'nin ekinde yer alan Ek-I kapsamındaki bir projeyi gerçekleştirmeyi planlayan faaliyet sahipleri, ÇED'e tâbi projeler için ÇED raporunun eki olarak, yönetmelik ekinde yer alan 'Doğaya Yeniden Kazandırma Planı'nı ve bu planı aynen uygulayacağını gösterir noter tasdikli taahhüdü ilgili idarî mercilere sunmak ve projelerini verilen kararlara göre gerçekleştirmekle yükümlüdür.

ÇED Yönetmeliği'nin ekinde yer alan Ek-II'ye tâbi projelerin faaliyet sahipleri ise, Proje Tanıtım Dosyası'nın eki olarak, 'Doğaya Yeniden Kazandırma Planı'nı hazırlamak, bu planı aynen uygulayacağını gösterir noter tasdikli taahhüdü ilgili idarî mercilere sunmak ve projelerini verilen plan ve taahhütlere göre gerçekleştirmekle yükümlüdür. Bu yükümlülükler yerine getirilmezse ne gibi yaptırımların uygulanacağı sorusu akla gelmektedir. Doğaya yeniden kazandırma çalışması, faaliyetin başlaması ile birlikte başlanmaması veya doğaya yeniden kazandırma çalışmasının, faaliyet alanının kapatılması ve arazinin terk edilmesi aşamasında planda belirtilen hükümlere göre sonuçlandırılması ya da 'Doğaya Yeniden Kazandırma Planları'na ve taahhütlerine uygun olarak yapılmasının il çevre ve orman müdürlüğüne tespit edilmiş durumunda, 2872 sayılı Çevre Kanunu'nda öngörülen idarî yaptırımların uygulanacağı ifade edilmektedir.

Oysa Çevre Kanunu'nda, taşocağı ve madencilik faaliyetleri, malzeme ve toprak temini için arazide yapılan kazılar, dökümler ve doğaya bırakılan atıklar sonucu bozulan doğal yapının yeniden kazanılmasına ilişkin faaliyet sahibinin yükümlülüğünü yerine getirmemesi durumunda uygulanacak doğrudan bir yaptırım bulunmamaktadır. Ancak 'Doğaya Yeniden Kazandırma Planı'nı hazırlayıp ilgili mercilere sunmayan veya plan ve taahhütlere aykırı davranışlara Çevre Kanunu'nun 20. maddesinin (g) bendinde düzenlenmiş bulunan, 'bildirim ve bilgi verme yükümlülüğünün yerine getirilmemesine ilişkin yaptırım'ın uygulanmasının uygun olacağı düşünülmektedir.

Sonuç olarak, son dönemde madencilik lehine yürürlüğe konulan bir dizi düzenlemenin yanında, 'Madencilik Faaliyetleri ile Bozulan Arazilerin Doğaya Yeniden Kazandırılması Yönetmeliği' ile bozulan çevrenin eski hale getirilmesi amaçlanmakla birlikte, çevre korumacılık açısından yetersiz hükümler içermektedir.

5177 sayılı Maden Kanunu değişikliği ve bu değişikliklere dayalı olarak çıkarılan yönetmelikler özellikle çevre açısından bir dizi olumsuzluklar taşımaktadır. Düzenlemelerde, madencilik için her şeyi feda etme anlayışı temel olmuştur. Bu düzenlemelerin iptali talebiyle açılan davaların kısa dönemde karara bağlanması ise çevre açısından büyük önem taşımaktadır. ▀

Süheyla Suzan Alica, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Çevre Hukuku Bölümü Öğretim Görevlisi

Bali yol haritası

BALI

Operasyonel
uyum fonu

Delegeler Bali'de hararetli ve duygusal oturumlar sonrasında uzlaşmaya vardı

HAVAYA dair SÖZLER

Maria Khovanskaya

"Bali Eylem Planı'nı oylamaya sunuyorum...itiraz eden? ...kabul edilmiştir." Endonezya Çevre Bakanı ve Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (BMİDÇS) 13. Taraflar Konferansı Başkanı Rachmat Witoelar, bu sözlerinin ardından tokmağını masaya vurdu. Rahatlayıp duygusallaşan katılımcılar ise bu sözleri ayakta alkışladı. Böylece uzun ve zahmetli müzakere süreci, Bali Yol Haritası'nın kabulüyle doruğa ulaştı; bu karar ile, müzakerecilerin uğraşları ve gözlemcilerin sabrı, bu çetin mücadele sonucunda uzun zamandır hak ettiği ödülü almış oldu.

Sözleşmeye taraf olan 192 ülkeden müzakereciler, yaklaşık iki hafta boyunca canla başla, bazen geceler boyunca çalışarak bu belgeye nihaî şeklini vermek için çabaladı- 'gelişmiş' ve 'gelişmekte olan' ülkelerin çıkarları ile çevresel çıkarlar, ekonomik çıkarlar, bugünkü ve gelecek kuşakların çıkarları arasında hassas bir denge kurmaya gayret etti. Çalışmaların 14 Aralık Cuma günü sona ermesi bekleniyordu ancak delegeler bir gün daha alarak, müzakereleri yirmi dört saat kesintisiz yürüttü. Müzakereciler Bali Yol Haritası üstünde uzlaşmaya varmadan önce, sık sık ortaya çıkan yanlış anlamalar sonucu karşılıklı güvenin bir türlü sağlanamaması yüzünden son oturuma en az üç kez ara verildi.

Bali Yol Haritası'nın niçin bu kadar önemli bir belge olduğunu anlamak için birkaç yıl öncesine bakmak gerekiyor. BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi 1992'de imzalanmasına rağmen onaylanıp yürürlüğe girmesi birkaç yıl sürdü. Sözleşme'nin tarafları daha o zamanda, küresel ısınmanın yeryüzü ve insanlık için bir tehdit olduğunu; iklim değişiminin etkilerini azaltmak gerektiğini kabul ediyordu. Atmosferde biriken sera gazlarından, Sözleşme'nin bütün tarafları eşit derecede sorumlu değildi elbette. (Geçmişteki sorumluluklarını kabul eden taraflar, Sözleşme'nin Ek-1 Listesi'nde belirlenmiştir.)

Devamı sayfa 17'de ►

Gelişmekte olan
ülkelerin dahil edilmesi

POZNAN

BONN

Temiz kalkınma
düzeneęiSalım azaltma
hedefleri

KOPENHAG

Yeni iklim
düzeni?

DESEN: PATRICIA BARNA

TEMSİLCİLER VE EYLEMCİLER BALI'DE:
Dışarıda görkemli gösteriler ve renkli
protestolar yapılırken, içeride ciddi
görüşmeler sürüyordu.

ALT ORTADAKİ DIŞINDA BÜTÜN FOTOĞRAFLAR İSD

OXFAM

MARATONUN GÜZERGÂHI: Kyoto maratonunun güzergâhındaki noktalardan biri de, Türkiye'nin geniş bir heyetle katıldığı, Kasım 2006'da Nairobi'de düzenlenen 12. Taraflar Konferansı oldu.

YUNUS ARIKAN

Kyoto sonrasında nasıl bir ülke ve dünya kurguladığımızı karar verme zamanı

2012 sonrasında TÜRKİYE'NİN SEÇENEKLERİ

Yunus Arıkan

Küresel iklim değişikliği ile savaşım konusunda atılması gereken adımların boyutu ve kapsamı düşünüldüğünde, Kyoto Protokolü; süresi, hedefleri, yükümlülük altına giren sektör ve ülkeleri açısından, işin sadece bir başlangıcı ya da, Yeşil Ufuklar'ın 2005 yılı 3. sayısında da belirttiğimiz gibi, 'maratonun ilk 100 metresi'.

Gerek Türkiye gerek tüm dünya ülkeleri için önemli olan, bu ilk dönemde elde edilen deneyimlerden yapıcı dersler çıkarılarak, daha geniş katımlı, daha bütünsel ve daha sürdürülebilir bir iklim politikasının oluşturulması. Bu maratonun ilk 100 metresinde geride kalan Türkiye, 2008 yılı içinde yaptığı son atakla, diğer koşucuları yakalamak üzere. Türkiye Kyoto Protokolü'ne katılarak, 2012 yılına kadar sera gazı salımlarının azaltılması açısından bir ev ödevi alması da, 2012 sonrasında diğer ülkelerle beraber, nasıl bir ülke ve dünya kurguladığına bir an önce karar verme ve bunu diğerleriyle müzakere etme hakkını ve şansını yakalayacak. Bu süreçleri uluslararası ve ulusal ölçekte olarak iki alanda ele alabiliriz.

Dünya genelinde 2012 sonrası

2009 sonu itibarıyla tamamlanması hedeflenen uluslararası müzakereler, hâlen Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (BMİDÇS) ve Kyoto Protokolü olmak üzere iki zeminde ilerliyor. 2008 ABD Başkanlık seçimleri sonrasında belirlenecek yeni federal yönetimin de, uluslararası toplumla daha etkin bir işbirliğine girmesi bekleniyor. Bu açıdan

bakıldığında, çok büyük olasılıkla daha farklı bir isimle anılacak yeni sürecin, sadece 39 ülkeye yönelik sera gazı salım azaltımları değil, taraf olan tüm ülkelerin savaşım, uyum, finansman ve teknoloji alanlarında değişen ödev, sorumluluk ve haklarını tanımlaması bekleniyor.

2012 sonrasındaki salım azaltım yükümlülükleri ve karbon ticaretinin yeni koşulları, esas olarak Kyoto Protokolü'nün 3.9 ve 9 numaralı maddeleri ile ilgili müzakerelerde yürütülüyor. Kyoto Protokolü'nde yükümlülüklerin tanımlandığı Ek-B Listesi'nde yer almayarak diğer Ek-I ülkelerinden farklılığının ilk somut göstergesini ortaya koyan Türkiye, eğer başarılı bir müzakere stratejisi oluşturabilirse, Ek-I ülkelere yönelik 3.9 numaralı madde müzakerelerinden, gelişmekte olan ülkeler dahil tüm Kyoto Protokolü taraflarının yükümlülüklerini ele alan 9. Madde müzakerelerine yumuşak bir geçiş yaparak, kendisine uygun bir konum ve yükümlülük belirlenmesini sağlayabilir.

Bu koşulda Türkiye, kendisi gibi Kyoto Protokolü Ek-B Listesi'nde yer almayan, ancak OECD ülkesi olan Güney Kore ve Meksika ile beraber, yeni bir Ek-C Listesi oluşturarak, 2012 sonrasında, herhangi bir yıl temel alınarak sektörel hedefler gibi daha adil, daha esnek ve ekonomik olarak da ulaşılması daha gerçekçi hedefler benimseyebilir.

Bu tip bir açılım, başta 'ileri gelişmekte olan ülkeler' olmak üzere, 2012 sonrasında salım azaltım yükümlülüğünün daha fazla ülkeye yaygınlaştırılmasının da önünü açabilir. 2012 sonrası için Esneklik Düzenekleri'nin de revize edileceği dikkate alınırsa, bu Ek-C ülkeleri, diğer gelişmekte olan ülkelere farklı

avantaj ve dezavantajlarla, karbon piyasaları ve projelerinden yararlanmaya devam edebilir. Böyle bir senaryo, çizelgede özetlenmektedir.

2012 sonrası Türkiye'nin seçenekleri

İklim değişikliği ile savaşımın en temel hedefi, fosil yakıtların sanayide ve günlük kullanımındaki payının azaltılması. Bu amaca varabilmek için kullanılacak stratejiler arasında yenilenebilir enerjilerin kullanımının artırılması, enerji verimliliğinin etkinleştirilmesi, fosil yakıtların karbon salımlarını azaltacak teknolojilerin kullanılması ya da fosil yakıtların yanmasından kaynaklanan karbon salımlarının filtrelenerek yer altı depolarında biriktirilmesi yer alabiliyor.

Ülkeler, bu politika ya da teknoloji seçenekleri arasında, kendi ulusal koşullarına göre tercihlerini belirleme hakkına sahip. Gerek sanayileşmiş ülkelerde gerek gelişmekte olan ülkelerde, 1990'lardan itibaren enerji verimliliği ve yenilenebilir enerji alanında elde edilen son derece büyük ilerlemeler BMİDÇS ve Kyoto Protokolü'nün en somut sonuçlarından biri olarak değerlendirilmektedir. Türkiye'nin bu dönemde uluslararası sürecin dışında kalması, özellikle bu iki sektörde elde edilen ilerlemelerin son derece sınırlı kalmasına yol açmıştır.

Türkiye, 2012 sonrası dönemde Ek-B dışı konumunu koruyarak 'ileri gelişmekte olan ülke' kategorisinde bir konum edinmesinin ardından, belirleyeceği hedeflere ulaşmak için öncelikle bugüne kadar etkin bir şekilde hayata geçiremediği enerji verimliliği ve yenilenebilir enerji alanında oldukça iddialı bir atılım sağlayabilir.

Özellikle daha da azalması beklenen yağışlar ve artması beklenen kuraklık riskleri dikkate alındığında; rüzgâr, biyokütle, jeotermal, güneş gibi hidroelektrik dışı yenilenebilir enerji kaynaklarında daha ciddi ilerlemeler kaydedilmesi beklenebilir. Ayrıca gerek konutlarda, gerek sanayide, gerek ulaşımda, hem elektrik hem de enerji verimliliği alanlarındaki potansiyel hızlı bir şekilde değerlendirilerek, yeni kaynak ve teknolojiler için ortaya çıkacak maliyet masrafları da azaltılabilir.

Bunun yanında, gerek iklim değişikliğine yol açan kaynak ve teknolojilerin kullanılmasının terk edilmesi yönünde ekonomik ve toplumsal baskı, gerek yaşanan değişikliklerin ortaya çıkaracağı yeni iklimsel koşullar, hammadde teminini ve enerji güvenliğini, pazar/ piyasa tercihlerini ve üretim/ pazarlama zincirlerini kaçınılmaz olarak etkileyecek.

Sektörel olarak bakıldığında, kısa vadede, öncelikle tarım, gıda, balıkçılık, tekstil, elektrik

Çizelge 1. 2012 Sonrasında Uluslararası İklim Değişikliği Rejimi için bir senaryo

	EK- B (2008-2012)	EK-B' (2012-2020)	EK - C (2012-2020)	EK -D,E,F,G
Madde. 3.9 (EK-I/B)	AB15 OECD (1992-TR-AB) ORTA ve DOĞU AVRUPA RUSYA UKRAYNA	EK-B + BELARUS KIBRIS (GKRY) MALTA		
Madde. 9 (EK-I/B DIŞI)			AB ve EK-B DIŞI OECD (Türkiye, G. Kore, Meksika) Brezilya Hindistan Çin

(hidroelektrik santral kapasiteleri, artan soğutma ihtiyacını karşılamak için yeni elektrik talebi vs.) gibi sektörlerin olumsuz olarak etkilenebilecek beklenmektedir. Bu sektörlerde, geleneksel ürünlerde maliyet artışıyla karşılaşılabilecek ya da yeni/ farklı/ alternatif ürünler tercih edilebilecek.

Orta vadede, çimento ve demir-çelik gibi ağır sanayiler, 2012 sonrasında sivil havacılık sektörü, karayolu taşımacılığı, kömür/ doğal gaz yakıtlı termik santraller gibi enerji yoğun sektörler, bu yeni sürecin getirdiği zorunluluklar nedeniyle yeni yapılanmalar içine girmek zorunda kalabilecek. Bu süreçte, gerekli yatırımları zamanında başlatarak maliyeti uzun yıllara yayabilen girişimciler, yeni döneme daha rahat ve esnek ayak durabilecekleri için, rekabet ortamında daha avantajlı hale gelerek kazançlı çıkabilecek.

Ayrıca, 2012 sonrası dönemde her türlü yatırım, ürün, etkinliğin gerçekleştirilmesi sonucu ortaya çıkan karbon salımlarının hesaplanması ve çeşitli sektörlerde yapılacak yatırımlarla bu salımların dengelenmesi konusunda daha yaygın bir eğilim ortaya çıkması bekleniyor. Bu nedenle, çevre yönetiminin yeni bir kolu olarak karbon danışmanlığı/ yönetimi, yeni bir atık borsası olarak karbon piyasaları, kurumsal sosyal sorumluluk açısından gönüllü karbon dengeleme projelerinin orta ve uzun vadede daha fazla istihdam ve ekonomik gelir yaratmaları da bekleniyor.

Türkiye'nin 'ileri gelişmekte olan ülke' konumuna bağlı olarak, 2012 sonrasında uluslararası karbon ticareti uygulamalarında karbon satıcısı ülke hakkını elde etmesi halinde de, hem kurumsal yapılanma hem teknik düzenlemeler hem de uzman personelin istihdamı alanlarında çok büyük açılımlar yaşanması beklenebilir.

Ya hep beraber, ya da hiçbirimiz

Küresel iklim değişikliği konusunda giderek şiddetlenen alarm zilleri, bu konuda topyekün bir mücadelenin zorunluluğunu tüm ülkelere ve toplumlara dayatıyor. Kyoto Protokolü'nün 2008-2012 yıllarını kapsayan 1. Yükümlülük Dönemi'nde elde edilen deneyimler, bu süreçte bireycilik yerine kolektif düşüncenin, rekabet yerine dayanışmanın daha çok öne çıkması gerektiğini de ortaya koyuyor.

Belki başlarda maraton olarak tanımladığımız bu koşunun, artık yarışma ve kazanma kültürü ile değil, aynen kaz ya da penguen toplumlarında olduğu gibi, ortak irade, akıl ve dayanışmayla varılabilecek bir 'uzun ince yol' olduğunu bilerek hareket etmek daha doğru olacak. 2009 yılına kadar sürecek olan, 2012 sonrası müzakereleri bu bakış açısıyla ele alınabilirse, hem dünya hem ekosistem hem de ülkemiz için sürdürülebilirliği başarmak için hâlâ şansımız var. Aksi takdirde, 'galibi' olmayan bu 'maraton'da, birinci gelmek dahi hiç kimseye bir mutluluk getirmeyecek. ■

Yunus Arıkan, REC Türkiye İklim Değişikliği Proje Yöneticisi

Baş tarafı ► Taraflar Konferansı (COP) Sözleşme'nin yönetim organıdır. Bir ülkenin Sözleşme'ye taraf olması gönüllülük esasına dayanıyor ancak Sözleşme koşullarına uymak zorunlu; hatta taraf olan ülkenin ekonomik ve toplumsal yaşamı, hukuk sistemi ya da etik değerleri üstünde kayda değer etkileri olabilir.

Somut eylem olmadan, iklim değişiminin sorun olduğunu kabul etmek tek başına yeterli olamazdı elbette. 1997'de, 3. Taraflar Konferansı'nda (COP3) oluşturulan ilk iklim değişikliği rejimi taslağı, bugün Kyoto Protokolü olarak bilinen o ünlü belge haline geldi. Kyoto Protokolü, tarafların sera gazı salımlarını, kendilerine tahsis ettikleri miktarlarda sınırlamaları için bir süre belirledi. 'İlk yükümlülük dönemi' denen bu süre 2008-2012 dönemini kapsıyor. Taraf ülkelerin bazıları (Protokol'ün Ek-B Listesinde sıralanan ülkeler), sera gazı salımlarının azaltılması için ölçülebilir hedefler koydu. Bu ülkeler, sera gazı salımlarını, bu ilk taahhüt dönemi boyunca, 'belirlenmiş miktar' olarak da bilinen belli bir düzeyde dondurmayı taahhüt etti. Ek-B Listesi'nde yer alan her ülke için ayrı ayrı belirlenen hedefler, listede yer alan her ülkenin, salımlarını, 1990 yılına kıyasla her yıl ne oranda azaltacağını (örneğin %8 oranında) belirler ve beş yıllık 2008-2012 dönemi hedeflendiği için bu oranın beş ile çarpılması demektir. 2005'te yürürlüğe giren Kyoto, sera gazı salımlarını hesaplama yöntemlerini uygulama yollarının göstermenin yanı sıra, salım hedeflerini tutturmaya yönelik mekanizmaları da tarif ediyor. Gelişmekte olan ülkeler, salım azaltma konusunda bir taahhütte bulunmamış olsa da, ekonomik mekanizmalarını katılabilmek için çoğu Kyoto Protokolü'ne taraf oldu. Aralık 2007'de 13. Konferans başladığında, Protokolü'e taraf olmayı reddetmiş tek sanayileşmiş ülke ABD idi. ABD bu yalnız direnişinde sürekli olarak, iklim değişikliğini azaltma çabalarının Amerikan ekonomisini çok olumsuz etkileyeceği endişesini dile getiriyordu.

Bilim camiası, ilk taahhüt döneminde iklim değişikliğini azaltmak için harcanan çabaların, yeryüzünün ortalama sıcaklığının daha da artmasını önlemeye şimdilik yetmediğine dair sağlam kanıtları sürekli olarak uluslararası topluma sunuyor. Aşırı hava olaylarının son dönemde artmasının da gösterdiği gibi, iklim değişikliğinin doğrudan etkilerini azaltmak kadar, bunlara karşı hazırlıklı olmak da önem kazandı. Nicholas Stern ve diğer ekonomistler de, yüksek maliyetlerden kaçmak için eyleme geçmeyi ertelemenin, bütün yükü yakın geleceğe ötelemekten başka bir işe yaramayacağını; o zaman ise, bu sorunun çözme maliyetinin en az on katına çıkacağını söyleyerek bizi net biçimde uyarıyor.

Kyoto rejimi 2012'de sona ereceği için uluslararası toplum şimdi ikinci taahhüt döneminin ana hatlarını belirlemeye çalış-

yor; ancak sözleşmeye taraf olunmasından bu yana çok büyük jeopolitik değişiklikler olduğu için, bu oldukça zorlu bir iş. Gelişmekte olan ülkeler olarak adlandırılan ülkeler arasında daha dinamik ekonomilere sahip olan kimileri bugün daha fazla enerji tüketiyor, böylece sera gazı salımları da mutlak anlamda artıyor. Bu da, bütün jeopolitik aktörlerin katılımı olmadan küresel sıcaklık artışını önleme çabalarının mümkün olmadığını açıkça gösteriyor.

Bali Yol Haritası veya Bali Eylem Planı (Karar 1/CP13), BM iklim değişikliği rejimini, Kyoto Protokolü'nün ilk dönem taahhütlerinin ötesinde güçlendirmeyi amaçlayan bir müzakere programını kapsıyor.

Bali Yol Haritası'nın başarıya ulaşması, gelişmekte olan ülkelerin gerçek anlamda işbirliği yapmasına bağlı. Güney Afrika temsilcisi ortak oturumda, "Gelişmekte olan ülkeler; ölçülebilir, beyan edilebilir ve denetlenebilir azaltma girişimlerini taahhüt etmek istiyor," şeklinde konuştu. "Böyle bir şey daha önce hiç olmamıştı. Bir yıl önce bu hayal edilemezdi bile." Gelişmekte olan ülkelerin ölçülebilir eylemler taahhüt ettiğini gören ABD delegasyonu başkanı son konuşmasında şu sözü verdi: "ABD, bu işbirliği ruhu içinde Bali Yol Haritası'nın kabulüne katılacaktır." İzleyiciler bu pek beklenmedik açıklamayı hararetle alkışladı. Avrupa Birliği'nin bu süreçteki rolü elbette tartışılmaz. Uzlaşmayı teşvik etmek ve %20 ilâ 30 gibi ciddi bir oranda azaltma hedeflerini taahhüt etmeye hazırlanmış olarak konferansa gelen AB, gerçekten de müzakerelerin bu aşamasını yönlendirdi.

Peki, Bali Yol Haritası'nın kabulü, uluslararası toplumun, Dünya'nın atmosferini kurtarmak için yeni bir iklim değişikliği rejimine kavuştuğu anlamına mı geliyor? Ne yazık ki bu kabul, böyle bir garanti sağlamıyor; böylece gündem, doğal olarak bazı çevrelerin eleştiri oklarına hedef oluyor. İklim değişikliği sorununa eğilen, daha kararlı ve acil önlemler uman bazı çevre grupları, daha şimdiden Bali belgesini, "Bütün Kararsızlıkların Anası" olarak niteliyor. Beyaz Saray Basın Sözcüsü Dana Perino'nun, tam yol haritasının kabul edildiği gün yaptığı açıklamada, gelişmekte olan en büyük ülkeler ile büyüyen ekonomiler daha çok sorumluluk üstlenmediği süreçte, ABD'nin başka hiçbir taahhütte bulunmayacağını söylemesiyle, Washington da kısa sürede kendi Bali söyleminin etkisini zayıflattı.

Peki, hiç umut yok mu? Kesinlikle var. Sözleşme'nin olmasa da Kyoto Protokolü'nün altındaki (Geçici Çalışma Grubu müzakereleri, süre bitimi için 2009'u belirleme, Uyum Fonu, ve Kyoto Protokolü'nün 9. maddesinin yenilenmesinde kapsam ve içerik oluşturulması gibi) konularda yürütülen müzakerelerde ulaşılan başarı, uluslararası iklim değişikliği topluluğunun, bir sonraki iklim değişikliği rejimini benimsemeye hazır olduğunun açık bir göstergesi. Endonezya Bali'deki COP 13., Polonya Ponzan'daki COP 14 (2008) ve Danimarka Kopenhag'daki COP 15'in (2009), bir sonraki iklim değişikliği rejimini başarıyla belirleme ihtimali çok yüksek. ■

SESSİZ VE TEMİZ: Bandırma'da 2006'da işletmeye giren 30 MW'lık rüzgâr enerjisi santrali, Türkiye'nin kurulu rüzgâr enerjisi gücünü %150 oranında artırdı. Aynı üretim fosil yakıtlarla yapılsaydı, yılda 70,000 ton sera gazı salınmış olacaktı.

Gönüllü karbon piyasaları

Bununla birlikte, Türkiye'nin karbon ticareti ile tanışmasının üzerinden iki yıl geçti. Kyoto Protokolü esneklik düzeneklerinden istifade edemeyen Türkiye, hali hazırda gönüllü karbon piyasalarında gönüllülük esasına dayanan projelerden sağlanan sera gazı (karbondioksit eşlenik) azaltımını satabilmekte ve projelerin finansmanına doğrudan katkı sağlayabilmektedir. Bu durum, yenilenebilir enerji gibi özellikle salım azaltım potansiyeli yüksek projelerde yatırımcıların ilgisini çekmektedir.

Bugün aralarında; ilk örneği oluşturan BARES Elektrik Üretimi A.Ş.'nin 30 MW'lık rüzgâr enerjisi santrali, Dardanel Elektrik Üretimi A.Ş.'nin 7.5 MW'lık jeotermal enerji santrali, Rotor Enerji Üretim A.Ş.'nin 135 MW'lık rüzgâr enerjisi santralini de yer aldığı onlarca proje, sağlamış oldukları salım azaltımlarını 2012 yılındaki I. Taahhüt dönemi sonuna kadar 'Gönüllü Karbon Piyasalarında' satarak, nakit akışlarını ve iç çevrim oranlarını iyileştirmiş durumdadır. Onlarcası da gelişim sürecindedir. Bu örnekler, yıllardır savunulan 'düşük maliyetler üstlenilerek ve hatta finansman sağlayarak çevreci olunabileceği' tezini güçlendirmektedir. Piyasa dinamiği; firmaların, kurumların ve bireylerin sosyal sorumluluk ve çevreci yaklaşımları sonucu iklim değişikliği etkisi açısından nötr (carbon neutral) olma isteği ve çabası içinde arz/ talep dengesine dayalı olmakla birlikte, gelişen gönüllü piyasada salım fiyatları, Kyoto Protokolü esneklik düzenekleri çerçevesinde yürütülen fiyatlara doğru hızla yaklaşmaktadır. Bu bağlamda, karbon ticaretinin geri ödeme süresi açısından cazip görülmeyen birçok yatırıma da öncelendiği görülmektedir.

2012 ve sonrasındaki dönem, 2009'da Kopenhag'da şekillenecek yeni kurallara ve müzakerelerde Türkiye'nin yürüteceği etkin ve etkili politikalara bağlı

Kyoto'ya doğru ÖNEMLİ ADIM

Dr. Oğuz Can

Avrupa Birliği'nin 31 Mayıs 2002 tarihinde onayladığı Kyoto Protokolü'nü, Türkiye bugünlerde TBMM'den geçirerek onaylama arefesinde. Türkiye bu önemli adımla bir yandan çevreci kimliğini uluslararası platformda belirginleştirmiş olurken, diğer yandan özellikle 2012 ve Kyoto sonrası (Post-Kyoto) dönem için zorlu bir müzakere sürecine de girmiş olacaktır.

Türkiye'nin Kyoto Protokolü'ne katılımının hemen ardından esneklik düzeneklerinden yararlanacağını düşünmek doğru değildir. Aksine, müzakere sürecinin ve

Türkiye'nin özel şartlarının tanımlanmasının zorluğu, I. Taahhüt dönemi için kalan süre ve bu kalan süre içerisinde yeni projelerin geliştirilerek yatırıma dönüştürülmesi hususları göz önüne alındığında, 2012 yılına kadar geçerli olacak karbon ticareti şeklinin gönüllü piyasalar olacağını söylemek yanlış olmayacaktır. 2012 ve sonrası dönem ise; 2009 yılı sonunda Kopenhag'da şekillenmesi beklenen yeni kurallara ve müzakerelerde Türkiye'nin yürüteceği etkin ve etkili politikalara göre gelişecektir.

Yenilenebilir enerji yatırımları

Türkiye, ağırlıklı rüzgâr enerjisi projelerinde bir refleks olarak edindiği gönüllü salım ticareti deneyimini ayrıca enerji yoğun sektörlerde, imalat sanayi, ulaşım, ticari bina ve konutlarda gerçekleştireceği enerji verimliliği projelerinde, yenilenebilir enerji yatırımlarında da içselleştirerek sürdürme çabası içerisinde girmektedir.

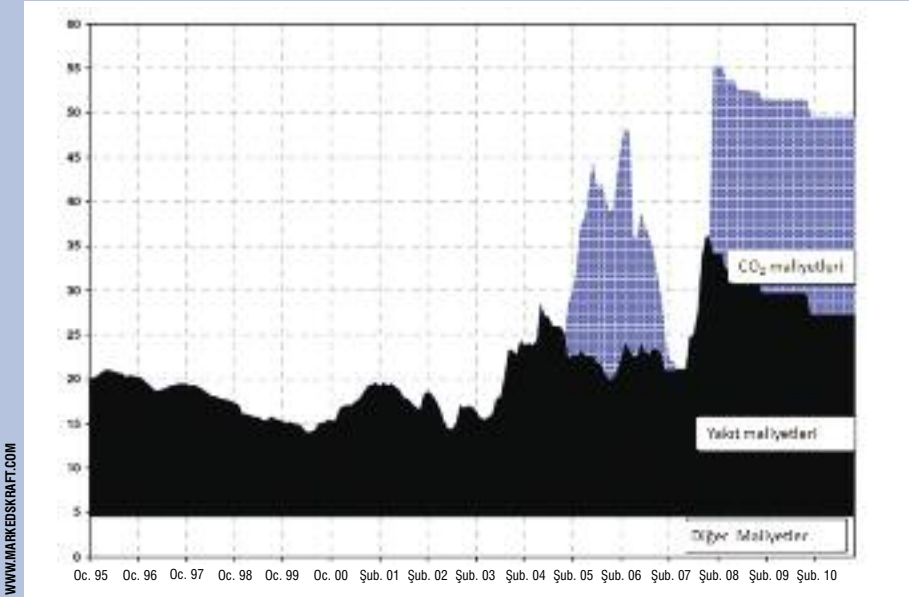
2007 yılında %26.6'lık bir büyüme ile (19,696 MW yeni rüzgâr türbini ilavesiyle) dünyadaki toplam rüzgâr türbini kurulu gücü 93,849 MW'a ulaşmıştır. Bu artışta en büyük talep noktasını 5,216 MW yeni kurulum ile ABD oluşturmaktadır. AB ülkelerin-

Gönüllü Karbon Piyasası nedir?

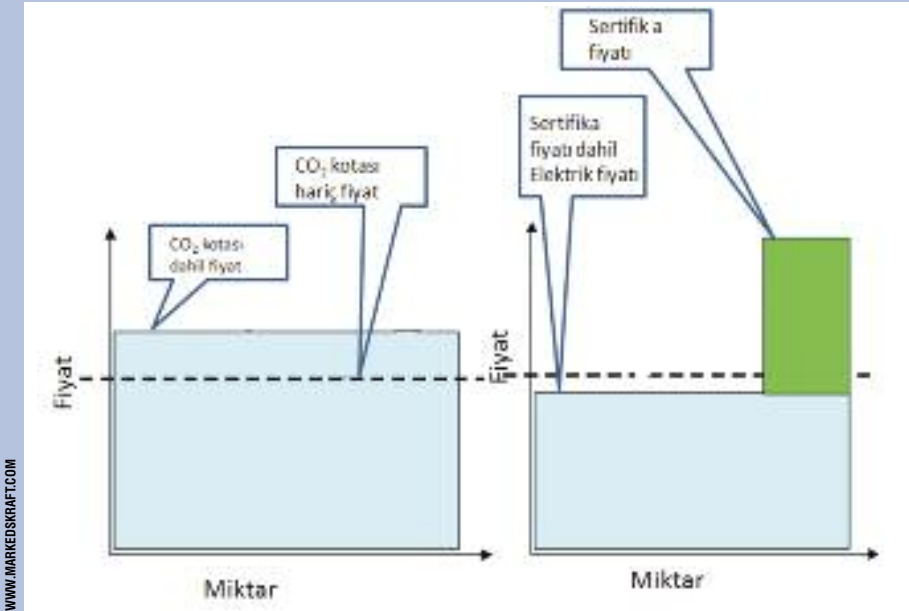
Gönüllü Karbon Piyasası Kyoto Esneklik Mekanizmaları'nın dışında şirketler, organizasyonlar, etkinlikler, kurum ve kişilerin gönüllülük esasına dayalı salımlarını dengeleyebilmesi amacıyla 2003 yılında oluşmuş, Kyoto Protokolü'nü onaylamamış ülkelerde yer alan salım azaltım projelerinin işlem gördüğü bir pazardır.

Özellikle yenilenebilir enerji, ormancılık ve sanayi kaynaklı salım azaltım projelerinin yer aldığı gönüllü karbon piyasasında, karbon kredilerini şirketler ve bireyler sosyal sorumluluk ve marka yönetimi faaliyetleri kapsamında satın almaktadır. Kyoto mevzuatı kapsamında olmayan Gönüllü Karbon Piyasaları'nda projeler başlıca; ISO 26000/SA8000 Sosyal Sorumluluk Standardı; ISO 14064 Uluslararası Sera Gazı Salım Envanteri ve Doğrulama Standardı; Gönüllü Karbon Standardı (VCS); Altın Standart (GS) ve VER+ Standartları kapsamında yürütülebilmektedir. Amerika ve Avrupa'da hızla gelişen Gönüllü Karbon Piyasaları için Türkiye'den genellikle Altın Standart (GS) kapsamında geliştirilen projeler katılmaktadır.

Kömür Termik Santrallerin Değişken Maliyetleri

CO2 İzinleri ve Yenilenebilir Enerji Sertifikaları

de rüzgâr enerjisi sektöründe yaklaşık 150,000 kişi istihdam edildiği göz önüne alındığında, rüzgâr yatırımlarının (özellikle yerli üretim olanaklarının oluşturulması ile beraber) Türkiye açısından yeni istihdam olanakları teşkil etmesi, enerji çeşitliliği sağlama, artan petrol fiyatları karşısında dışa bağımlılığı azaltması bir fırsat olarak algılanmalıdır.

Enerji tarımı ile birlikte istihdam alanı sağlayan, biyogaz, biyoyakıt enerjisi, Avrupa Birliği'nin 2020 yılı %20 yenilenebilir enerji payı ve %10 biyoyakıt hedefinde önemli bir yer tutmaktadır. Biyoyakıt enerjisi bitkisel ve hayvansal kaynaklardan üretildiği için enerjide dışa bağımlılığı azaltıcı yönde doğrudan olumlu etkisi bulunmaktadır. Almanya'da 2007 yılı itibarıyla kurulu gücü 1,270 MW'ı bulan 3,700 adet biyogaz tesisi bulunmaktadır. Almanya'nın 2020 yılı biyogaz kurulu güç hedefi ise 9,500 MW olarak belirlenmiştir. Hali hazırda başarılı uygulamaların da yer aldığı Türkiye'de, yaklaşık

26.5 milyon hektar olan ekilebilir arazi büyüklüğü göz önüne alındığında değerlendirilebilecek önemli bir potansiyel ortaya çıkmaktadır.

İklim değişikliğinin ekonomi üzerine olan etkilerinin incelendiği Stern Raporu'nda, hiçbir önlem alınmadığı takdirde, iklim değişikliğinin özellikle çevre, gıda, su ve sağlık üzerine olumsuz etkilerinin ekonomiye olan yansımalarının gelişmekte olan ülkelerde daha büyük olacağı ifade edilmektedir. İklim değişikliğinin getireceği ilave maliyetlerin gelişmiş ülkelerde gayri safi yurt içi hâsılanın (GSYİH) %20'sine ulaşması beklenmektedir. Diğer yandan raporda, iklim değişikliği etkilerinin azaltımına yönelik yapılacak sera gazlarının azaltımı çalışmaları maliyetlerinin etkisi ise GSYİH'nin %1'i ile sınırlı olabileceği ifade edilmektedir.

Vattenfall şirketinin ton başına uygulama maliyetleri ve azaltım miktarlarına dair yapmış olduğu araştırmaya göre; 2030 yılına kadar 40 avro/ ton'dan az maliyetle sera gazı

Siyah bölge; Termik Santralin kotası dahilinde yapmış olduğu üretimi ve dolayısı ile sadece yakıt gibi oluşan işletme maliyetlerini, mavi bölge ise; fazla üretim yaptığı periyotta alması gereken ilave salım kredisini, dolayısı ile artan maliyetlerini göstermektedir.

Yeşil bölge; iklim dostu- yenilenebilir enerji santralının kotası olduğu halde kullanmadığı için veya ürettiği için oluşan salım kredisi satışından oluşan ilave gelirini, hemen sol tarafında ise bir başka salım yoğun sektörün fazladan kullanmak zorunda ve dolayısı ile satın almak zorunda kaldığı salım kotası nedeniyle oluşan maliyet artışını ifade etmektedir.

salım azaltımı sağlayacak faaliyetler: binalarda yalıtım iyileştirilmesi, ticarî araçlarda yakıt verimliliğinin artırılması, aydınlatma, soğutma, su ısıtma ve biyoyakıtlar olarak sıralanmıştır. Yedi Gigaton salım azaltımı, sıfır veya negatif maliyetle (yani herhangi bir ek maliyet üstlenilmeksizin) sağlanabilmektedir.

Salım ticaret planı

Avrupa Birliği, 2005 yılında bağlayıcı yönetmelik ile yayımlanmış olduğu 'Salım Ticaret Planı' (ETS) ile sera gazı ticaretini AB içinde yeniden düzenlemiştir. ETS Planı kapsamında olan sektörler: enerji ve ısınma, rafineriler, demir-çelik, çimento, kimya sanayi, havacılık (iç hatlar 2011'den, dış hatlar 2012'den itibaren) olarak belirlenmiş; 2009 yılında gerçekleştirilecek CO2 izinleri dağıtımı ile ikinci faza geçilmesi planlanmıştır. Havacılık sektörünün de ETS'ye dahil olması ile, ilave 198 milyon ton salım artışı beklenmektedir.

Sektörel salım izinlerinin dağıtılması ile ilgili kurum, kuruluş ve şirketler müsaade aldıkları miktar kadar salım yapabilecek, tahsis edilen kotalarının üzerinde salım için kota veya salım azaltım sertifikası satın alacaklardır. Örneğin bir termik santral verilen izin üzerinde salım oluşturarak yapacağı her üretim için CO2 kotası satın almak durumunda kalacak ve ortalama birim üretim maliyeti de artmış olacaktır. Diğer deyişle, salım azaltımı sağlayan, enerji verimliliği, yenilenebilir enerji vb. projelerde, salım kotası veya sertifikası satın alınmak zorunda kalınacak, böylece iklim dostu yatırımlar desteklenmiş olacaktır. Tüm dünyadaki enerji yatırımlarının finansal analizlerinde CO2 maliyeti hali hazırda yerini almış durumdadır.

Özetle; Türkiye Kyoto süreci ile beraber sürdürülebilir kalkınma hamlesini daha çevreci, daha verimli yatırımlar ile sürdürülebilir kılacaktır. Bu süreçte merkezi hükümet kadar, sivil toplum örgütleri, üniversite ve iş dünyası gibi tüm paydaşların ortak politikalar geliştirmesi gerekmektedir. ■

Dr. Oğuz Can, İSTAÇ A.Ş. Sistem Geliştirme Müdürü

Geniş anlamıyla değerlendirildiğinde, Kyoto Protokolü'nün aslında enerji güvenliğini tamamlayıcı bir unsur olduğu görülebilir

Kyoto, enerji güvenliği açmazının da ANAHTARI MI?

Volkan Ş. Ediger

İnsan kaynaklı iklim değişikliği konusunda akıllarda kalan son kuşku da, 2007 Nobel Barış Ödülü'nü ABD eski başkan yardımcılardan Al Gore ile paylaşan Hükümetlerarası İklim değişikliği Paneli'nin (*Intergovernmental Panel on Climate Change, IPCC*) aynı yıl yayımladığı, "Dördüncü Değerlendirme Raporu" sayesinde büyük ölçüde giderilmiş görünmektedir. Fakat, Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli'nin 1988'den beri ortaya çıkardığı bilimsel gerçeklerin uygulamaya konulmasını esas alan 1997 tarihli Kyoto Protokolü için aynı şeyi söylemek pek de mümkün değildir. Bunun başlıca nedeni, özellikle politika yapıcılarının Kyoto Protokolü'nü geniş anlamı (*sensu lato*) yerine dar anlamıyla (*sensu stricto*) değerlendirme eğiliminden kaynaklanmaktadır.

Bilindiği gibi, Kyoto Protokolü –aynı konudaki diğer uluslararası anlaşmalardan farklı olarak– zararlı emisyonların azaltılması hususunda ülkelere bağlayıcı ve yaptırıma bağlı hedefler ve yükümlülükler getirmektedir. Protokol'ün dar anlamıyla yorumu, bu yaptırımların belirtildiği 3. maddenin 1. fıkrasında, Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (BMİDÇS), Ek-I ülkelerinin –Protokol Ek-B'de belirtilen şekilde– 2008–2012 arasında sera gazı emisyonlarında 1990'daki değerlerine göre toplam %5.2 oranında azaltma yapacağı hükmüne dayanmaktadır. Bu tarz yorumlarda, enerji tüketimindeki azaltımın ekonomik kalkınmayı olumsuz etkileyeceği düşüncesi hâkim olup, başta ABD olmak üzere bazı ülkeler daha da ileri giderek, yaptırımların enerji güvenliklerini tehdit ettiğini savunmaktadır.

Hâlbuki geniş anlamıyla değerlendirildiğinde, Kyoto Protokolü'nün aslında enerji güvenliğini tamamlayıcı bir unsur olduğu görülecektir. Bilindiği gibi, günümüzde birçok ülke enerjide dışa bağımlı olup tüketimle yerli üretim arasındaki açığı ithalatla karşılamaktadır. Enerjide net ithalat oranını azalt-

manın –yani arz ile talep arasındaki açığı kapatmanın– bilinen en basit yöntemi de tüketimin azaltılıp yerli üretimin artırılmasıdır. Fakat uzun vadede yerli üretim ülke rezervleriyle sınırlı kalacağından, özellikle kaynak sıkıntısı çeken büyük tüketicilerde talebi azaltıcı tedbirler daha ön plâna çıkmaktadır.

Bu açıdan bakıldığında *sensu lato* Kyoto'nun, 'ülkelerin sosyo-ekonomik kalkınmalarını sürdürmeye yetecek miktar ve kalitedeki çevre dostu enerjinin makûl fiyatlarla ve kesintisiz olarak sağlanması,' anlamına gelen enerji arz güvenliğinin önemli bir ögesi olduğu anlaşılacaktır. Zira tasarruf edilen enerji aslında sisteme sunulan ilâve enerjiden farklı bir şey değildir. Fakat buradaki önemli husus, enerji tasarrufunun ekonomiye yansıyor yansımadığıdır; ülke gelirlerinde karşılığını bulmayan tasarruf uzun vadede ekonomiye yararlı olmayacaktır. Bir başka deyişle, birim gayrisafi millî hâsıla elde edebilmek için harcanan enerji miktarı azaltılarak, enerjinin daha etkin kullanılması için verimlilik artırılmalıdır. Dolayısıyla, Kyoto'nun asıl amacını, enerji arz güvenliğinde iyileşme sağlanabilmesi için enerjideki verimlilik çitasının yükseltilmesi olarak değerlendirmek daha makûl olacaktır. Mekanizmanın çevreyle ilgili olan kısmı ise, bu amacın bir yan ürünü olarak kendiliğinden ortaya çıkacaktır.

Kaldı ki Kyoto yaptırımlarının ekonomik maliyeti de, bir anlamda, petrol fiyatlarındaki şok artışlardan sonra petrol talebinde gözlenen daralma mekanizmasına benzer sonuçlar doğuracaktır.

Ekonomi her zaman, aynı neticeyi veren daha düşük maliyetli girdileri tercih etmektedir. Şayet 1973'ten sonraki dünya petrol talebi bu tarihten önceki ortalama hızla artmaya devam etmiş olsaydı, 2007'de günde 160–170 milyon varile erişecekti. Hâlbuki 2007 yılında gerçekleşen tüketim değeri, bu değerin yaklaşık yarısı kadardır, yani tüketim

yarıya düşürülmüştür. Bu örnekte ekonomik kalkınmadan taviz vermeden verimliliği artırarak talebin düşürülmesini tetikleyen unsur, uzun yıllar 1–2 dolar civarında seyretmiş olan petrol fiyatlarının aniden 1974'te 11.58 dolara, 1980'de de 36.83 dolara kadar yükselmiş olmasıdır.

Dolayısıyla Kyoto Protokolü, Türkiye gibi enerjide dışa bağımlılığı ekonomisini tehdit eder hale gelmiş ülkelerin enerji arz güvenlikleri için daha da önemli olmaktadır. Türkiye'de son 50 yıldır birincil enerji tüketimi %4.9 artarken, üretim sadece 2.7 oranında artış göstermiştir. 2006 yılında 26.8 Mtep yerli enerji üretilirken tüketimin 99.8 Mtep olması, net ithalata bağımlılık oranını %74'e kadar yükseltmiştir. Tükettiği enerjinin dörtte üçünü dışardan temin edebilmek için yılda 33 milyar dolar ödemek zorunda kalan ülkemizde yerli üretimin tüketimi karşılama oranı doğal gazda %3, petrolde %7, taş kömüründe ise %9 kadardır.

Enerji tüketimindeki bu hızlı artış Türkiye'yi sera gazı emisyonlarını da hızlı artıran ülkeler arasına sokmaktadır. TUİK'in, 1996 IPCC Rehberi'ni kullanılarak yaptığı hesaplara göre, Türkiye'nin toplam sera gazı emisyonu 2006 yılında 331.8 Mt CO₂ eşdeğere yükselmiştir. Emisyonlarda CO₂ eşdeğeri olarak en büyük payı %78 ile enerji kaynaklı emisyonlar alırken, ikinci sırayı %9 ile atık tarafından, üçüncü sırayı da %8 ile endüstriyel prosesler almaktadır. CO₂ eşdeğeri olarak 2006 yılı toplam sera gazı emisyonu 1990 yılına göre yüzde 95 artış göstermiş olup, CO₂ emisyonunda en yüksek artış %166 ile çevrim ve enerji sektöründe gözlenmiştir.

Özet olarak, Kyoto Protokolü'nün, sadece 'sera gazı emisyonlarını azaltıcı bir mekanizma' olarak değil, 'uzun vadede verimliliği yüksek ve etkin bir enerji sistemi oluşturarak enerji güvenliğini artırmaya hizmet edecek önemli bir araç' olarak da değerlendirilmesi daha makûl görünmektedir. Yaşadığımız çağda fosil yakıtlardan hidrojen ağırlıklı bir sisteme doğru geçiş büyük ölçüde doğal gazla sağlanacağından, 'geçiş' ya da 'köprü' yakıtı olarak da adlandırılan doğal gaz, Kyoto sürecinde ve 2012 sonrasında Türkiye ve dünyaya önemli bir seçenek sunmaktadır. Doğal gazla birlikte daha az karbon yoğun ve yenilenebilir enerji kaynaklarına daha fazla önem verilmesi geçiş sürecini daha az zararlı hale getirecektir.

Küresel ısınma ve iklim değişikliği konusundaki mücadeleye yönelik uluslararası tek çerçeve olan Kyoto, sürdürülebilir bir dünya için hedeflediğimiz 'sıfır-emisyonlu yakıt ekonomisi'ne geçişte tarihi bir görev üstlenmektedir. Japonca'da 'başkentlerin başkenti' anlamına gelen Kyoto –enerji sistemlerinin kalitesini artırarak– Japon İmparatorluğu'na olduğu gibi yerküremizin geleceğine de önemli katkılarda bulunacaktır. ▀

Volkan Ş. Ediger, Cumhurbaşkanlığı Enerji Danışmanı

Baş tarafı sayfa 5'te

► somut politika hedeflerini gösterecek bir strateji çalışması yok. Bu çalışmaların hızlandırılarak tamamlanması için itici güç olacak. Ayrıca Kyoto'nun maliyeti de yanlış anlaşıyor. Bugüne kadar ileri sürülen maliyet tahminleri, ciddi bir araştırmaya dayanmıyor Türkiye'nin bir yükümlülüğü yok ve imzalarsa dahi olmayacak. Uluslararası hukuk açısından durum açık ve Kyoto'yu onaylamakla Türkiye, söz konusu protokolün yürürlük dönemi olan 2012 sonuna kadar hiçbir sera gazı salım azaltma yükümlülüğü almayacak. O nedenle, Kyoto'yu imzalamanın maliyeti sıfır. Kaldı ki, böyle bir durumda yapılması gereken maliyet hesabı değil, fayda-maliyet hesabı. Protokol, AB'nin çevre mevzuatının bir parçası ve o nedenle kısa bir süre sonra AB-Türkiye üyelik müzakereleri çerçevesinde güçlü bir talep olarak da önümüze gelecektir. Bu noktada da Protokol'e taraf olmak AB üyelik müzakerelerinde Türkiye'nin elini güçlendirecektir. Protokol'e taraf olarak süreci lehimize geliştirmek, kazanç elde etmek için "müzakere stratejisi" oluşturmak şart.

Kyoto'nun onaylanmasıyla işimiz bitmeyecek; aksine daha disiplinli, organize ve hızlı bir çalışmanın başlaması gerekecek. Sorunun karmaşık teknik, uluslararası hukuk ve diplomatik boyutları bulunmakta. Yapılması gereken ilk iş, bir müzakere stratejisinin oluşturulması ve müzakere gruplarından biri içinde yer aramak olmalıdır. Türkiye, bu sürece eşgüdüm halinde, etkin bir ekiple katılım sağlamalıdır. Müzakerelerin başında, adı açıkça konulmuş bir siyasi sorumlu bulunmalıdır. İklim değişikliğinden sorumlu ve sürekli görev yapan bir birim oluşturulmalıdır. Hızlı işlemesi gereken ve zaman içinde iklim değişikliğinden sorumlu millî kuruma dönüşecek bu birim, özel sektör ve ilgili sivil toplum kuruluşlarının katkılarından azami ölçüde faydalanmalıdır.

TBMM Çevre Komisyonu Kyoto sürecinde nasıl bir rol oynuyor? Kyoto'ya taraf olunması durumunda neler yapacak?

Çevre Komisyonu olarak gerek ulusal gerek uluslararası süreci oldukça yakından takip ettik. Karbon emisyon ticareti ve piyasasına ilişkin bir bilgilendirme toplantısı düzenledik. Düzenlediğimiz bir istişare toplantısında ilgili kurumlarımız ile özel sektör, sivil toplum kuruluşlarımızın temsilcilerinin görüşlerini aldık. Tabii bu süreçte; Protokol'ün bir an evvel TBMM'ne sevkini için Çevre Komisyonu ve Meclis'in üyeleri olarak medya yolu ile pek çok platformda düşüncelerimizi dile getirdik. Protokol'e taraf olunmasından sonra Çevre Komisyonu olarak da gerek uluslararası gelişmeleri, gerek ulusal uygulamaları yakından takip etmeyi sürdüreceğiz. Ayrıca Meclis çatısı altında halkın bir vekili olarak uygulamalarda kamunun üstüne düşen sorumlulukları yerine getirme sürecini de yakından takip edeceğim.

BASININ ÖNEMİ: Bali zirvesinde olduğu gibi, basının iklim değişikliği sürecini ve politikalarını izlemesi ve yansıtması, bireylerin farkındalığını artırma açısından büyük önem taşıyor.

Protokol'e bu denli geç taraf olunması, 2012 sonrası için yapılacak müzakerelerde gücümüzü azaltıyor mu? Yoksa taraf olan bütün ülkelerle eşit ve orantılı çözümümüz olabilecek mi?

Kyoto'nun onaylanması kararının alınmasındaki süreç, doğal olarak onay sürecini de etkilemiştir. Ancak Protokol'e taraf olunması ile iş bitmeyecektir. Aksine daha disiplinli, organize ve hızlı bir çalışmanın başlaması gerekecektir. Ülkemiz Protokol'e taraf olduğunda bütün ülkelerle eşit söz sahibi olması ya da Türkiye'nin bu süreçte etkin rol oynaması öncelikle bize; bizim izleyeceğimiz uluslararası müzakerelerin etkinliğine, kurumlarımızın eşgüdüm halinde çalışmasına bağlı.

Türkiye'nin Kyoto sürecinde sivil toplumun nasıl bir rolü oldu? Çevre Komisyonu sivil toplumdaki kuruluş ve kişilerden nasıl bir destek aldı?

Demokratik ve şeffaf karar alma süreçlerinde sivil toplum kuruluşlarının (STK) rolü oldukça önemlidir. Biz yasama çalışmalarında sivil toplum kuruluşlarının katkılarına, samimiyetle ifade etmek isterim ki, büyük önem veriyoruz. Çünkü bu kuruluşlarda gönüllü çalışma önemli bir etken ve gönüllü çalışma etkinliği artırıyor diye düşünüyorum. Ayrıca, ellerinde çok değerli bilgiler de var. Bunlardan tamamen önyargısız bir şekilde yararlanmamız gerek. Çevre Komisyonu olarak bu yasama döneminde çevre alanında çalışan STK'ların, iş çevrelerinin ve ülkemizdeki uluslararası kuruluş temsilcilerinin bazılarının yetkilileri ile bir istişare toplantısı düzenledik, görüşlerini aldık. STK temsilcileri ile görüşmelerimiz düzenlenen toplantılarla sınırlı kalmamaktadır, ayrıca karşılıklı fikir alışverişinde bulunmak için ikili temaslarımız sürmektedir.

Çünkü iklim değişikliği ile mücadele her kesimin katılımını gerektiren çok önemli bir

konu. İnşallah içinde bulunduğumuz bu dönemde sivil toplum kuruluşları, daha önce olduğundan çok daha yüksek düzeyde bir katkıda bulunma imkânına kavuşacak TBMM Çevre Komisyonu'nda.

Başarılı çalışmalarını takdirle izlediğimiz sivil toplum kuruluşlarından biri de REC. İklim değişikliği konusunda ilgili çalışmalarımızda, REC Türkiye'nin gerçekten çok yararlandığımız olumlu katkıları oldu. Ben kendi adıma ifade edeyim ki, REC Türkiye'nin ve o kurumda çalışan değerli uzmanların birikimlerinden çok yararlandım. REC'in bu olumlu katkılarının devam etmesini diliyorum. Ayrıca REC Türkiye'nin, iklim değişikliği konusunda Çevre ve Orman Bakanlığı ve ilgili kurumların da katılımı ile tamamladığı bir projesi var, bu projenin ülkemizde iklim değişikliği konusunda kapasite geliştirilmesine olumlu katkı sağladığını düşünüyorum.

Basının Kyoto'ya bakışını nasıl değerlendiriyorsunuz? Türk basını böyle küresel bir sorun konusunda yurttaşları bilgilendirmek için üstüne düşeni yapıyor mu?

Evet. Medya elinden geldiğince bu önemli küresel sorun konusunda kamuoyunu bilgilendirmeye çalışıyor. Ancak bu bilgi ve haberlerin bir kısmının doğru olmadığını, bunun da kamuoyunda yanlış anlamalara sebep olduğunu gözlemledim. Bilgi kirliliğinden söz edebiliriz. Bazı yetkililerin zaman zaman yaptığı ve basında da yer bulan "Kyoto'nun bize maliyeti şu kadar milyar dolar," açıklamaları gerçeği yansıtmıyor. Türkiye'nin bir yükümlülüğü yok ve imzalarsa dahi olmayacak. Yükümlülük olmadığına göre, bir maliyet de söz konusu değil. Medya kuruluşlarımızı çok önemli bir görev düşüyor: halkı doğru bilgilendirmek ve çevre sorunlarına duyarlılığını artırmak. ▀

Yeşil Kutu'nun uygulandığı diğer ülkelerde benzeri olmayan bir yolculuk, çevre eğitim setinin Anadolu'daki tohumlarını atıyor

Yeşil Kutu'nun Anadolu yolculuğu

Deniz Dinçel

Yeşil Kutu Projesi ile Yalova'dan başlayıp Van'a kadar uzanan yolculuğum, 2007 senesinin Mart ayında Bölgesel Çevre Merkezi'nin İnternet sitesinde, 'Yeşil Kutu Projesi-Sürdürülebilir Kalkınma için Eğitim alanında gerçekleştirilecek Eğitimcilerin Eğitimi' duyurusunu görmemle başladı.

Beni çok heyecanlandıran bu duyuruya özgeçmişimi göndererek hemen başvurumu yaptım. Tabii projenin bugün geldiği noktayı o günden görmem mümkün değildi ama içimdeki coşku bana çok güzel bir sürecin başlangıcında olduğumu haber veriyordu. Yeşil Kutu'nun ilk aşamada Türkiye'de belirli sayıda ilde yaygınlaştırılması için planlanan 'Eğitici Eğitimleri'nin ilk modülü 2007 Nisan ayında Yalova'da, ikinci modülü ise 2007 Haziran ayında Çeşme'de gerçekleşti.

Eğiticiler eğitiliyor

Eğitici eğitimleri, bu programlara katılan eğitici adaylarına farklı alanlarda çalışan, ancak aynı hedefleri benimseyen çok sayıda yeni kişiyle tanışma imkânı da sağladı. Grupta, Türkiye'de çevre ve sürdürülebilir kalkınma eğitimi konusunda çalışan kamu kuruluşları, sivil toplum kuruluşları ve akademisyenlerden seçilmiş 24 kişi vardı. Yalova eğitimini takiben aynı grubun, eğitimin ikinci aşamasını almak üzere Çeşme'de buluşması aradaki bağları ve dostluğu kuvvetlendirdi. Her iki eğitime de katılanlar, 2007 Eylül ayında Hacettepe Üniversitesi'nde düzenlenen 'Yeşil Kutu Formatör Öğretmen Eğitimi'nde eğitimlik yapma olasılıklarının olduğunu biliyordu. Bu nedenle herkes, Yalova ve Çeşme eğitimlerinde aktif katılım ve katkılar sağlayarak, iki modül arasında verilen ödevleri tamamlamaya çalışarak ellerinden gelenin en iyisini yaptı.

Eğitime katılanlar için bir nevi sınav niteliğindeki 'Yeşil Kutu Formatör Öğretmen Eğitimi', 2007 Eylül ayında 39 ilden 101 ilköğretim öğretmeninin katılımıyla Hacettepe Üniversitesi'nde gerçekleşti. Böylece Yeşil Kutu ilk kez gerçek adresi olan ilköğretim öğretmenleri ve onların öğrencilerine doğru yola çıkmış oldu. Bu süreç hem biz eğitimciler hem de REC Türkiye Yeşil Kutu Projesi Koordinatörü Şebnem Feriver başta olmak üzere bütün proje ekibi için

çok heyecan vericiydi. Çünkü 2005 yılından beri üç senedir verilen emekler artık sahaya iniyordu. Hacettepe Üniversitesi'ndeki eğitimlere katılan ilköğretim öğretmenlerinden çok güzel geri bildirimler aldık. Öğretmenlerin eğitim programına katıldıkları için yaşadığı mutluluğu gözlemlemek, Yeşil Kutu'yu beğendiklerini ve eğitim programlarında kullanacak olmaları heyecan duyduklarını görmek çok güzeldi.

Tüm bu aşamalar kaydedilirken, o günlerde Yeşil Kutu Projesi'nin Türkiye'deki tüm illere yaygınlaştırılması yönünde önemli adımlar atılıyordu. Proje sahibi ve yürütücüsü olan REC Türkiye'nin proje ortakları olan Millî Eğitim Bakanlığı ve Çevre ve Orman Bakanlığı ile Yeşil Kutu konusunda yola devam kararı, Bosch Ev Aletleri ile yapılan sponsorluk anlaşmasıyla desteklenmiş oldu. Böylece Yeşil Kutu Projesi 2008'de tekrar öğretmen eğitimlerine başladı. Tüm bu gelişmelere paralel olarak, Orta ve Doğu Avrupa'da hali hazırda 14 ülkede uygulamaya konan Yeşil Kutu Projesi dâhilinde, diğer ülkelerde daha önce benzeri olmayan bir uygulamayla, özel bir eğitim ilk kez Türkiye'de gerçekleştirildi. Yeşil Vagon'a dönüştürülen, TCDD'nin özel donanımlı Konferans Vagonu, Mayıs ayında dört ili dolaşarak, Yeşil Kutu öğretmen eğitimlerine ev sahipliği yaptı.

Yeşil Vagon yola koyuluyor

Yeşil Vagon 25 Nisan 2008'de, ilk durağı olan Malatya'ya doğru Haydarpaşa Garı'ndan hareket etti. 18 ilköğretim öğretmeni, çevre eğitimi alanında çalışan Malatya Kırsal Kalkınma Derneği temsilcisi ve Malatya Çevre ve Orman

İl Müdürlüğü'nün katılımıyla, 2008 yılının ilk Yeşil Kutu eğitimi Malatya Tren Garı'nda konaklayan Yeşil Vagon'da gerçekleşti. Bu eğitimin hemen ardından Yeşil Vagon Elazığ'a doğru yola çıktı. Elazığ eğitimini Muş ve Van'da gerçekleştiren Yeşil Vagon eğitimleri takip etti. Yine öğretmenlerin yanı sıra, eğitim alanları içinde Elazığ'da Anadolu Kalkınma ve Eğitim Derneği'nin, Van'da ise Doğa Gözcüleri Derneği'nin temsilcileri bulunuyordu.

Yeşil Vagon gittiği her ilde büyük bir ilgi ve sevgi ile karşılandı. Eğitime katılan öğretmenler hem eğitimi ve eğitim ortamını hem de Yeşil Kutu'yu çok beğendi ve hızla benimsedi. Biz eğitimcileri en çok etkileyen noktalardan biri eğitimler boyunca öğretmenlerin konuya olan ilgisi oldu. Onların ilgisini görmek bize hem

Eğitimler nasıl veriliyor?

Öğretmen eğitimleri iki metotla gerçekleştiriliyor: Yeşil Vagon eğitimleri ve sabit eğitimler. Öğretmenler, dört ildeki sabit eğitim noktalarında, veya proje kapsamında Yeşil Vagon'un konaklayacağı sekiz ilde, Yeşil Kutu'nun eğitim programlarında nasıl kullanılacağı konusunda eğitim alıyor. Yeşil Kutu'nun 2008 içindeki son eğitimleri, Eylül ayında Erzurum ve Çanakkale'de gerçekleşecek. Erzurum eğitimine Erzurum, Bayburt, Hakkâri, Bitlis, Siirt, Batman, Gümüşhane, Kars, Şırnak'tan öğretmenler; Çanakkale eğitimine ise Çanakkale, Bartın, Edirne, Kırklareli, Tekirdağ, Kütahya, Uşak, Bilecik'ten öğretmenler davet ediliyor. Gelecek sene Nisan ayında tekrar yola çıkacak olan Yeşil Vagon ise, Mersin, Adana, Yozgat ve Niğde'de duracak. 2009 sabit eğitimleri ise, Eylül ayında Mardin ve Kastamonu'ya yine civar illerden öğretmenlerin davet edilmesi ile gerçekleşecek. Proje kapsamında 2008 ve 2009 senelerinde 6,000 adet Yeşil Kutu üretilmesi, 5,600 öğretmene eğitim verilmesi ve 600,000 öğrenciye ulaşılması hedefleniyor.

DENİZ DİNÇEL

RIZA SULU

DEĞİŞİMİN TOHURLARI: Yeşil Kutu Formatör Öğretmen Eğitimleri'ne katılan öğretmenler, Yeşil Kutu'nun, çevre konusunda eksikliği duyulan uygun eğitim malzemesi ihtiyacını çok iyi karşıladığı görüşünde. Malatya durağında öğretmenler, Yeşil Kutu eğitim setinin bileşenlerini inceliyor (üstte) ve eğitimin üçüncü gününde Yeşil Kutu setlerini alıyor (altta). Muş Yeşil Vagon eğitiminin kapanışında eğitimciler ve öğretmenler toplu halde (solda).

keyif hem de şevk verdi. Hemen bütün öğretmenlerin ortak görüşü, Yeşil Kutu Formatör Öğretmen Eğitimleri'nin, büyük bir boşluğu doldurduğu, çoğu zaman çevre ile ilgili konularda çocuklara yönelik uygun eğitim malzemesi bulmakta güçlük çektikleri, Yeşil Kutu'nun bu eksikleri çok iyi bir şekilde kapattığı şeklindeydi. Eğitimlerin sonunda yapılan değerlendirmelerde, istinasız tüm öğretmenler, Yeşil Kutu Formatör Öğretmen Eğitimleri'ni diğer öğretmenlere de tavsiye ettiğini ve beklentilerinin bu eğitimle karşılandığını belirtti. Yeşil Kutu'nun zengin görsel-işitsel-basılı içeriği, öğretmenlerin kendi eğitim programları ile bire bir örtüşecek şekilde hazırlanan ders planları, özellikle çocukları çevre eğitimi ve çevre ile ilgili

ki güncel konularda bilgilendiren çizgi filmler ve kısa belgelerle dolu DVD'si, çevre konularında tartışmalarla yön vermeyi hedefleyen ikilem oyunu ve etkileşimli CD'si öğretmenlerin çok hoşuna gitti.

Yeşil Vagon eğitimlerinin en keyif verici yanlarından biri de, Hacettepe Üniversitesi'nde eğitim alan öğretmenlerin bir kısmının Yeşil Vagon eğitimlerinde gönüllü eğitmen olarak aramıza katılmış olmasıydı. Böylece daha önceki eğitimlerde 'öğrenen' konumundaki öğretmenler, meslektaşlarına Yeşil Kutu'yu aktarma, kendi eğitimlerinden sonra geçen süre zarfında Yeşil Kutu'yla ilgili deneyimlerini paylaşma ve yeni Yeşil Kutu formatör öğretmenlerini destekleme imkânı buldu.

Çevre eğitimine İnternet ile destek

Yeşil Kutu Çevre Eğitimi Seti, 2007 Eylül ayından itibaren 43 ilde toplam 3,500 öğretmene ulaştırıldı. Yeşil Kutu'nun içinde; öğretmenler için ders planları içeren bir öğretmen el kitabı, öğrenciler için ise bilgi ve çalışma dokümanları, ikilem oyunu, görüntüler ve çizgi filmler içeren DVD, çevre konularında ayrıntılı bilgi ve etkileşimli görüntüler içeren CD-ROM bulunuyor. Eğitimlere dahil edilemeyen öğretmenlerin de seti kullanabilmelerini sağlamak ve Yeşil Kutu setini kullanan öğretmenlerin çalışmalarını desteklemek amacıyla <www.yesilkutu.net> adresinde online destek sistemi oluşturuldu.

Yeşil Kutu eğitim seti bileşenlerinin elektronik versiyonlarının kullanıma sunulduğu CD ile öğretmenler, çevre eğitimi alanında çalışan kişiler ve kurumlar, Yeşil Kutu ders planlarını kendi eğitim programlarına entegre ediyor, sistem içinde bulunan 'Sizden Gelenler' bölümüne sınıf içinde ve sınıf dışında gerçekleştirdikleri çevre eğitimi etkinliklerini yükleyerek çalışmalarını diğer kullanıcılarla paylaşıyor, forum bölümünde çevre eğitimi konularını tartışma imkânı elde ediyor.

Başarının etkenleri

Yeşil Kutu Projesi'nin hedeflenenin üzerinde kitlelere ulaşabilmesinin arkasında diğer projelere de örnek olacak bazı etkenler bulunuyor. Bunlardan ilki, Millî Eğitim Bakanlığı ile Çevre ve Orman Bakanlığı'nın projenin başından beri bu projenin ortağı olması ve projeyi sahiplenmesi. En önemli etkenlerden bir diğeri ise, eğitime katılan herkesin aslında bir gün Yeşil Kutu eğitimini olacağı gerçeği. Bu hem bizler hem de ilköğretim öğretmenleri için geçerli. Zira Yeşil Kutu Formatör Öğretmen Eğitimi'ne katılan öğretmenler kendi illerinde Yeşil Kutu Formatör Öğretmeni oluyor ve bulunduğu ilde en az 20 başka öğretmeni eğitmek koşuluyla bu eğitimlere katılıyor. Başarının bir diğer etkeni ise Yeşil Kutu'nun kendisi. Yeşil Kutu eğitim seti, görsel-işitsel-basılı olarak çok iyi hazırlanmış bir eğitim malzemesi. Türkiye'ye uyarlanma çalışmalarının çok özenle gerçekleştirilmiş olması, birçok farklı kurumun ve uzmanın bu çalışmalarda yer alarak önemli katkılarda bulunması, eğitim setinin en önemli niteliklerinden bazıları.

Yeşil Kutu Projesi'nin, Türkiye'de çevre eğitimi alanında çok önemli fırsatlardan biri olduğunu düşünüyorum ve ona emek veren herkesi yürekten kutluyorum. Bu kadar güzel bir projenin bir parçası olma şansını yakaladığım için de kendi adıma çok mutluyum. Yolun açık olsun Yeşil Kutu! 🌱

Deniz Dinçel, Biyolog, Yeşil Kutu Formatör Öğretmen Eğitici

YEREL YÖNETİMLER

STK – Belediye Diyalog Toplantısı

■ REC Türkiye'nin yürüttüğü ve Avrupa Birliği Genel Sekreterliği'nin yararlanıcısı olduğu 2005 yılı katılım öncesi Avrupa Birliği mali yardımlarından desteklenen proje çerçevesinde, 'Katılımcı Yerel Yönetim Uygulamaları' başlıklı bir toplantı düzenlendi. 12 Haziran'da İstanbul'da yapılan toplantıya, yerel yönetimler ve çevre STK'larının temsilcileri katıldı.

Yerel yönetimler ile STK'lar arasında karşılıklı işbirliğinin geliştirilmesi ve AB'ye uyum sürecinde gerçekleştirilecek çevresel altyapı projelerinin planlanmasında taraflar arasında kurumsal bir işbirliğinin geliştirilmesi amacını taşıyan toplantıya, Marmara Bölgesi'nde bulunan 23 belediye ile 10 STK temsilcisi katıldı.

Toplantıda Çevre ve Orman Bakanlığı IPA (Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı - Instrument for Pre-Accession Process) Koordinasyon ve Uygulama Merkezi IPA Uzmanı Sadiye Bilgiç Karabulut ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi Stratejik Planlama Müdürlüğü'nden Gökhan Tulay'ın yanı sıra, REC Türkiye proje yöneticilerinden Hande Özütlü deneyim, bilgi ve birikimlerini aktardı.

37 katılımcı, Türkiye'den mevcut uygulama örnekleri, AB'nin deneyimleri, Orta ve Doğu Avrupa'da REC tarafından geliştirilen ve uygulanan 'Yerel Çevre Eylem Planı' gibi yöntemleri tartıştı.

ÇEVRE YÖNETİMİ

Katı atıkların geri kazanımı tartışıldı

■ İFO Fuarçılık tarafından 19-22 Haziran 2008 arasında düzenlenen 4. Uluslararası Geri Dönüşüm, Çevre Teknolojileri ve Atık Yönetimi Fuarı --REW İSTANBUL kapsamında, REC Türkiye tarafından gerçekleştirilen 'Kentsel Katı Atıkların Geri Kazanımı Diyalog Toplantısı'na, sivil toplum, yerel yönetimler ve özel sektörden 60'ın üstünde izleyici katıldı.

Toplantıya davetli olarak katılanların yanı sıra fuar ziyaretçileri de büyük ilgi gösterdi. REC Yeni AB Üye Ülkeler Bölgesel Direktörü Beata Wiszniewska'nın, "AB Mevzuatı ve Orta ve Doğu Avrupa'da Ortaklık Örnekleri" başlıklı sunumu ile başlayan toplantı, Çevre ve Orman Bakanlığı, Marmara Belediyeler Birliği ve ÇEVKO'nun sunumlarıyla devam etti. Toplantının 'Atık ve Geri Kazanım Deneyim Paylaşımı' bölümünde ise, farklı belediyelerden katılan panelistler ve katılımcılar arasında bilgi paylaşımı yanı sıra işbirlikleri ve ortak çalışmaların adımları atılmış oldu. Soru - cevap bölümü ile sona eren toplantı katılımcı ve panelistler tarafından olumlu bir adım ve faydalı bir girişim olarak nitelendirildi.

ÖZEL PROGRAMLAR

İkinci AB çevre ödülleri

■ Avrupa'nın en saygın ödülllerinden 'AB Çevre Ödülleri' programının ikincisinde verilen ödüller, 20 Mayıs'ta İstanbul Ceylan InterContinental Hotel'de yapılan törenle sahiplerini buldu. Çevre dostu yönetim anlayışı ile uygulama ve ürünlere öncülük eden şirketlerin başarılarını takdir etmeyi ve diğer kurumların bu anlayışı benimsemelerini teşvik etmeyi amaçlayan ödüller, Yönetim, Ürün ve Süreç olmak üzere üç kategoride verildi.

Yönetim kategorisinde birinciliğe İÇDAŞ Çelik Tersane ve Ulaşım, ikinciliğe Ford Otomotiv, üçüncülüğe ise Aygaz layık görüldü. Ürün kategorisinde birinciliği Ford Otomotiv, ikinciliği Kaleseramik Çanak Kalebodur Seramik Sanayi alırken üçüncülüğe değer şirket bulunamadı. Süreç kategorisinde ise, Metro Group Asset Management -M1 Meydan Alışveriş Merkezi birinci, ASAŞ Ambalaj Baskı Sanayi ve Ticaret ikin-

ci olurken, bu kategoride de üçüncülüğe değer şirket bulunamadı.

Çevre dostu şirketler, REC Türkiye Direktörü Dr. Sibel Sezer Eralp ve TÜSIAD Başkanı Arzuhan Doğan Yalçındağ'ın elinden ödülleri alırken, Avrupa'da yapılacak 'AB Çevre Ödülleri Avrupa Programı'nda, kazandıkları ödül kategorisinde Türkiye'yi temsil etme, ve program logosunu iki yıl süresince kullanma hakkını da elde etti. Saygınlığı giderek artan AB Çevre Ödülleri, Avrupa Komisyonu tarafından program kapsamında ulusal odak noktası olarak tayin edilen REC Türkiye'nin eşgüdümünde, Türkiye'de ilk kez 2006'da verilmeye başlandı. Basının büyük ilgi gösterdiği ödül töreninin yansımaları, yazılı basında; 35 ulusal, 23 yerel yayında, ulusal TV kanallarında ve bir çok İnternet portalında geniş yer buldu, <www.abcevredulleri.info>

REC TÜRKİYE ARŞİVİ

AVRUPA BİRLİĞİ

Yeni üye ülkelerin AB süreci belgeleniyor

■ REC Türkiye'nin Şarküteri Prodüksiyon ile işbirliği içinde yürüttüğü 'Çerçevre' belgesel projesi kapsamında yer alan beş yeni AB üyesi ülkeye ziyaretler sürüyor. Proje kapsamında Mart - Haziran 2008 arasında Polonya, Macaristan, Çek Cumhuriyeti ve Bulgaristan'a ziyaretler düzenlendi. Son olarak Romanya'ya yapılacak ziyaretin ardından üç bölümden oluşacak belgesel serisinin ilkinin çekimleri tamamlanmış olacak. İlk bölüm ağırlıklı olarak bu beş ülkenin AB sürecinde çevre konusunda edindiği deneyimleri ve kazandığı bilgileri sergilemeyi amaçlıyor. Bu kapsamda tüm ülkelerde, sürecin paydaşları olan kamu,

sivil toplum, yerel yönetimler, akademik kurumlar ve özel sektör ile görüşmeler yapıldı, ülkelerin iyi uygulamaları ve projelerinin çekimleri yapıldı. 2009 başında tamamlanacak ve Türkiye'nin tek belgesel kanalı İZ TV'de gösterilecek olan belgesellerin diğer iki bölümü Türkiye çevre sorunları ve çözümlerine odaklanacak. Bu belgesellerle proje Türk kamuoyunda AB süreci ve çevre ile ilgili bir bilinç oluşturmayı ve sürecin ne hafife alınacak kadar kolay ne de gözleri korkutacak kadar zor olmadığını ortaya koymayı hedefliyor. Böylece kamu, özel sektör, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları ile ilgili tüm paydaşları sürece hazırlamayı amaçlıyor.

SEMINER

Karadeniz'in sürdürülebilirliği İstanbul'da tartışıldı

FIRSATLAR VE ZORLUKLAR: Seminerin son günündeki panelde, Karadeniz bölgesi için sürdürülebilirliğin finansmanı tartışıldı.

Çalışmaları Merkezi, Bilgi, ODTÜ, İstanbul, İTÜ, Çanakkale, Siena, Venedik, George Washington, TOBB, Sabancı Üniversitelerinden deneyimli akademisyenler konuşmacı olarak yer aldı.

Seminerin son günü gerçekleştirilen "Sürdürülebilirliğin Finansmanı: Karadeniz Bölgesi için Fırsatlar ve Zorluklar" başlıklı panelin ilk konuşmacısı Çevre ve Orman Bakanlığı Müsteşarı Prof. Dr. Hasan Z. Sarıkaya, Karadeniz bölgesinin önemli sorunlarından biri olan kentsel çevre hizmetleri sorununa değinirken; Zorlu Enerji Grubu Başkanı Murat Sungur Bursa, özel sektörde daha önce kamu adına dile getirilen çözüm önerilerini uygulama fırsatını yakaladığını belirterek, yenilenebilir enerji ve çevre dostu yatırımlarını artıracaklarını belirtti.

İş Bankası Menkul Kıymetler Grup Müdürü Özgür Temel, İş Bankası'nın Çevreye Yatırım Fonu'nun temel ilkelerini ve Türkiye'de çevre dostu yatırımlar için önemini aktarırken, Fransız Kalkınma Ajansı (AFD) Kurumsal Sosyal Sorumluluk Yöneticisi Olga Koukoui, AFD'nin küçük ve orta ölçekli işletmelere (KOBİ) yönelik desteklerini, Türkiye Sınai Kalkınma Bankası (TSKB) Kurumsal Pazarlama Müdürü Funda Gürel ise TSKB tarafından desteklenen projelerini tanıtarak, 2008 yılında Doğu Avrupa'da Yılın Sürdürülebilir Bankası olarak seçildiklerini belirtti. İnternet ortamında canlı olarak yayımlanan panelin kayıtları ve seminer ile ilgili detaylı bilgiye <www.sustainabilityseminars.info> adresinden erişilebilir.

■ Bölgesel Çevre Merkezi (REC), İstanbul Bilgi Üniversitesi, Venedik Uluslararası Üniversitesi ve Agroinnovatın işbirliğiyle hazırlanan Sürdürülebilir Kalkınma için Ortaklık Seminer Dizisi'nin ilk ayağı Bilgi Üniversitesi Santral İstanbul Kampüsü'nde 15-24 Haziran 2008 tarihlerinde gerçekleştirildi. İtalya Çevre, Arazi ve Deniz Bakanlığı'nun ana sponsorluğunda ve AT&T, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Çevre Koruma ve Atık Maddeleri Değerlendirme A.Ş. (İSTAÇ) ile Dış Ekonomik İlişkiler Kurumu'nun (DEİK) katkılarıyla hazırlanan seminere; Bulgaristan, Gürcistan, Moldova, Romanya, Rusya, Türkiye ve Ukrayna'dan 50'ye yakın deneyimli bürokrat, yerel yönetici ve iş dünyası temsilcisi katıldı.

İkinci ayağı 29 Eylül - 8 Ekim 2008 tarihlerinde Venedik'te gerçekleştirilecek,

"Karadeniz'de Sürdürülebilirlik için Kamu Politikaları, Özel Sektör Uygulamaları ve Ortaklıklar Seminer Programı" esas olarak, sürdürülebilir kalkınmanın küresel ve bölgesel ölçekteki uygulamalarını aktarmayı ve işbirliklerini geliştirmeyi hedefliyor.

Seminer ağırladığı konuşmacılar ve eğitimcilerle de büyük dikkat çekti. Seminerin ilk gününde İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti Ajansı Yürütme Kurulu Başkanı Nuri Çolakoğlu tarafından yapılan açılış konuşmasının ardından, Bilgi Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü öğretim üyesi Soli Özel küreselleşmenin güncel sorunlarını ve krizlerini farklı açılardan ele aldı. Seminer boyunca Avrupa Komisyonu, Karadeniz Sözleşmesi Sekreteryası, Denizcilik Müsteşarlığı gibi kamu kurumlarının yanında, Uluslararası Karadeniz

EĞİTİM

Sertifika Programı sona erdi

■ Türk iş dünyasını sürdürülebilirlik alanında Türkiye'den ve Avrupa'dan uzmanlarla buluşturan 'İş Dünyası için Sürdürülebilir Kalkınma Sertifika Programı' 29 Mart-28 Mayıs arasında Boğaziçi Üniversitesi'nin Bebek yerleşkesinde Koç Holding, P&G, Aygaz gibi iş dünyasının büyük ölçekli kurumlarından 12 kişinin katılımı ile tamamlandı.

İş dünyasının sürdürülebilir kalkınma alanındaki rolünü güçlendirmeyi amaçlayan programda, sürdürülebilirlik için liderlik ve değişime vurgu yapılarak, iş dünyasının gereksinimleri dikkate alınarak oluşturulan dört modül işlendi. 'İklim değişikliği ve enerji' ile 'Entegre Kirlilik Önleme' olmak üzere iki seçmeli dersten oluşan üçüncü modülde katılımcıların tercihi üzerine 'Entegre Kirlilik Önleme' kapsama alındı. Katılımcılara sertifikalarının verildiği, REC İcra Direktörü Marta Szigeti Bonifert'in de katıldığı programın kapanış resepsiyonu 16 Haziran'da Boğaziçi Üniversitesi'nde gerçekleştirildi. Sertifika programı ulusal basında da geniş yer buldu. <www.sd-certificate-info>

HİBE PROGRAMI

Projeler umut vaat ediyor

■ 'AB Katılım Öncesi Süreçte Sivil Toplumun Desteklenmesi Projesi' kapsamında REC Türkiye tarafından koordine edilen Çevre Hibe Programı kapsamında hibelenen 17 proje devam ediyor. Projeler kapsamında toplumun çevre konusunda bilinçlenmesi ve çevre koruma faaliyetlerine destek vermesine yönelik uygulamalar sürdürülüyor. Projelerin çoğu henüz tamamlanmamış olsa da şimdiden kaydedeğer çıktılar vermeye başladı.

Örneğin, Anadolu Kalkınma ve Eğitim Derneği'nin yürüttüğü, 'Sürdürülebilir kalkınma için yerel çevre ağlarının kurulması' projesi kapsamında düzenlenen, 'Daha temiz bir çevre, daha güzel bir gelecek için' başlıklı yarışmanın ödül töreni ve sergi açılışı 5 Haziran Dünya Çevre Günü'nde gerçekleştirildi. Elazığ Öğretmenevi'nin önünde kurulan çadırlarda gerçekleşen sergi büyük ilgi görürken, yarışmada dereceye giren öğrencilere de hediyeleri verildi.

Anadolu Gelişim Derneği ile Eskişehir Odunpazarı Belediyesi'nin işbirliğinde yürütülen 'Evsel katı atıkların kaynağında ayrıştırılması' isimli projede ise, pilot bölge olarak seçilen 75. Yıl Mahallesi'nde ilköğretim öğrencilerine, ev kadınlarına, yönetici ve kapıcılara eğitimler verilerek geri kazanım bilincinin artırılması amaçlanıyordu. Altı aylık dönemde gerçekleştirilen eğitimlerde, 2.600 öğrenciye, 250 ev kadınına ulaşıldı. Eğitim faaliyetlerinin yanında tiyatrolar, geziler ve yarışmalar düzenlenerek geri kazanım bilinci pekiştirildi. Eskişehir genelinde okullarda düzenlenen 'Ambalaj atıklarından yapılan oyuncak yarışması'nda dereceye giren öğrenciler de, ödüllerini 3 Haziran 2008'de düzenlenen törende Odunpazarı Belediye Başkanı Burhan Sakallı'dan aldı. Proje kapsamında pilot bölge olarak seçilen 75. Yıl Mahallesi'ne ambalaj atıkları için atık toplama kutuları yerleştirildi ve geri dönüştürülmek üzere ayrı toplanan ambalaj atıkları miktarı, projenin başladığı 2008 Ocak ayına göre %26 oranında arttı.

TEKNİK BİLGİ VE KAPASİTE

REC, bölgesel kuruluşları ağırladı

■ REC Merkez Ofisi, geçtiğimiz Şubat ayının başında, Doğu Avrupa, Kafkaslar ve Orta Asya bölgelerindeki, Orta Asya Bölgesel Çevre Merkezi (CAREC) ile Kafkaslar Bölgesel Çevre Merkezi'nden toplam 19 kişiyi bir hafta boyunca ağırladı. Ziyaret, Alman Çevre, Doğa Koruma ve Nükleer Güvenlik Bakanlığı'nın desteklediği bir proje kapsamında gerçekleştirildi.

REC'i örnek alan REC Kafkaslar ve CAREC'in kuruluş aşamalarında, yerel koşullar ve çalışma ortamları da dikkate alındı. REC Kafkaslar ve CAREC, hem misyon açısından hem de yapısal açıdan REC'ten esinlendiğinden, üç kuruluş arasındaki teknik bilgi alışverişininin, gerek yönetsel kapasiteyi artırma, gerek kuruluşlar arasındaki işbirliğini geliştirme açısından yararlı olacağı konusunda görüş birliği vardı.

REEEP

Başarılı gazeteciler ödüllerine kavuştu

■ Bölgenin, yenilenebilir enerji ve enerji verimliliği konulu haberler alanındaki ilk uluslararası medya ödülleri, 17 Mart'ta Zagreb'deki resmi törenle sahiplerine verildi. Birincilik ödülünü, "Litvanya'da yeni bir nükleer santral: Gerçekten kazançlı mı?" başlıklı haberleriyle Majda Pilibaityte ve Mindaugas Nastaravicius aldı. İkincilik ödülünü, Letonya ve Hırvatistan'da yenilenebilir enerji girişimleri hakkındaki haberiyle Mladen Ilickovic aldı. Atnanas Georgiev ise, Bulgaristan'ın aylık dergilerinde yayımlanan, tesis, otel ve restoranlarla ilgili makaleler dizisiyle ikinciliği paylaştı.

Yarışma, Guardian Foundation ve *Green Horizon*'ın işbirliği ile, Yenilenebilir Enerji ve Enerji Verimliliği Ortaklığı (REEEP) tarafından desteklendi.

Adaylar, ödül için başvuru aşamasında, yenilenebilir enerjiyi konu alan basılı, radyo ve televizyon haberlerini sundu. Gazeteciler ve sürdürülebilir enerji uzmanlarından oluşan jüri kararlarını verirken, adayların gazetecilik alanındaki yeterliliklerini, bilginin niteliğini ve haberin olası toplumsal etkisini göz önüne aldı.

UMUT VEREN PIRILTI: İkincilik ödülünü alan Ilickovic, haberlerinde yenilenebilir enerji girişimlerine yer verdi.

BALKANLAR

Uzmanlık dersleri STK kampanyasını başlatıyor

KALICI İZLENİMLER: Belgrad'da gerçekleştirilen ilk uzmanlık derslerine 36 kişi katıldı.

■ Batı Balkanlar'daki Sivil Toplum Kuruluşları'nın (STK'lar) kapasitelerini geliştirmeyi amaçlayan uzmanlık dersleri dizisi, "Kentsel Çevrelerde Değişimin Teşvik Edilmesi ve Eyleme Geçilmesi için STK'ların Rol ve İşlevlerinin Güçlendirilmesi" başlığını taşıyor. Bu uzmanlık dersleri dizisi, Güneydoğu Avrupa'da demokratik bir çevresel sivil toplumun geliştirilmesini; kentsel alanlarda sürdürülebilir kalkınmayı ve yaşam koşullarının iyileştirilmesini amaçlayan, ve

Sida'nın mali destek sağladığı programın bir parçası. Proje, Nisan 2006-Mart 2010 dönemini kapsıyor.

Belgrad'da 4-9 Şubat tarihlerinde gerçekleştirilen ve ilk oturum olan Sırbistan Uzmanlık Dersleri'ne 36 kişi katıldı. Katılımcılar; Lobi etkinlikleri, İhlallerin izlenmesi, Toplumsal katılım, Hukukî yollar/ Savunuculuk ile Etkin iletişim ve Topluma ulaşma başlıklı birbirini izleyen beş modülü tamamladı. Dersin temel amacı, katılımcılara iki temel soruyu

yanıtlamalarını sağlayacak donanımı vermektir: "Değişimdeki ve çevre hareketindeki rolüm nedir?" ve "Nasıl fark yaratabilirim?"

REC Bilgi Programı başkanı Jerome Simpson'a göre, uzmanlık dersleri dizisi, STK ağları açısından da büyük önem taşıyor. Simpson, "Güney Doğu Avrupa'da Çevrenin Yeniden Yapılandırılması Bölgesel Programı (REReP) projeleri sona ererken, ulusal STK'ların düzenlediği etkinlikler günbegün azalıyor. İşte uzmanlık dersleri, planlanmadan da olsa bu boşluğu dolduruyor," diyor. "Dahası dersler, bu kadar çeşitli STK eylemcisini bir araya getirdiği için, katılımcıların, zaten yetersiz olan düzenlemeler yüzünden kurallara yeterince uymayan yetkililer veya yetersiz bütçeler gibi güçlükleri sadece kendilerinin çekmediğini anlamaları açısından da çok iyi bir fırsat."

Bundan sonraki uzmanlık dersleri, tarih sırasına göre; Bosna-Hersek (Nisan), Eski Yugoslavya Cumhuriyeti Makedonya (Mayıs), Karadağ (Haziran), Hırvatistan (Eylül), Arnavutluk (Ekim) ve Kosova'da (Kasım) katılımcıları bekliyor olacak. Uzmanlık dersleri dizisi hakkında daha fazla bilgi <www.rec.org/sector/assistance/masterclass.html> adresinde bulunabilir.

Balkanlar'da çevre konusunda daha fazla bilgi için <rerep.rec.org> adresindeki REReP Record'a bakınız.

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ

Çevre öncüleri Brüksel'de

YUVARLAK MASA ŞÖVALYELERİ: Araştırmalara göre Avrupa, çevre öncülerini güçlü bir şekilde destekliyor.

Avrupa Komisyonu, AB'de iklim değişikliğinin etkilerine uyum sağlama konusunda ilk politika belgesi olan yeşil kitabı, 29 Haziran 2007'de kabul etmişti. "Avrupa'da İklim Değişikliğine Uyum: AB Eylemi için Seçenekler" başlıklı belgenin ana hedefi, sera gazı salımlarını büyük ölçüde azaltmak ve iklim değişikliği koşullarına uyum sağlamanın getirdiği zorluklar hakkında AB'de bir kamuoyu tartışması başlatmaktır.

Avrupa Ekonomik ve Sosyal Komitesi ile işbirliği yapan REC, 27 fiubat'ta Brüksel'de bir yuvarlak masa toplantısı düzenledi. Toplantı;

bireyler, kamu yöneticileri, özel sektör, işletmeler, kasaba ve kentler, akademisyenler, ağlar, politikacılar, birlikler ve STK'lar gibi bütün paydaşlara açıktı.

REC İklim Değişikliği Programı başkanı Zsuzsa Ivanyi, iklim değişikliği konulu bir tartışmaya, AB politikacılarının ilk kez gönüllü olarak katılmasının önemli olduğunu; AB yöneticilerinin konuyu nihayet ciddiye aldığını gösterdiğini belirtti.

Bir gün süren toplantıyı açan, Avrupa Parlamentosu İklim Değişikliği Geçici Kurulu başkanı Guido Saccani'nin ardından,

REC yönetim kurulu başkanı ve İtalya Çevre, Arazi ve Deniz Bakanlığı'nın Çevre Araştırma ve Geliştirme Dairesi genel müdürü Corrado Clini konuştu. REC Türkiye iklim değişikliği uzmanı Yunus Arıkan'ın da bir sunum yaptığı toplantı, REC İcra Direktörü Marta Szigetı Bonifert'in sonuçları özetlemesiyle sona erdi.

Oturumun ilk ana konuşmacısı, Avrupa Komisyonu Çevre Genel Müdürlüğü'nden Nicholas Hanley, Avrupa toplumu ve Komisyon'un iklim değişikliği konusunda ancak son iki yıldır 'daha akılcı' bir tavır sergilediğini belirtti.

Hanley, "Avrupa Konseyi'nin, bir öneriler paketi hazırlaması için geçen yıl Mart ayında Komisyon'a talimat verdiğini, 23 Haziran'da [2007] ise hedeflerin ortaya konduğunu," söyledi. Hanley, "Biz komisyondakiler, paketin yoluna devam edişini, birliğin kendi politikalarına büyük ölçüde bağlı kalarak gelecek yıl Kopenhag'daki uluslararası müzakerede kendi çizgisinde ilerleyişini görmeyi çok istiyoruz," dedi. Hanley, iklim değişikliğine uyumun, "bazı beklentiler, tarım politikaları ve imtiyazlar için iyi olmayacağını," ancak "tartışmayı başlatacak cesarete ihtiyacımız olduğunu," belirtti. Avrupa Komisyonu, İstihdam, Sosyal İşler ve Fırsat Eşitliği'nden sorumlu vekili Vladimir Spidla da, "AB, iklim değişikliği teknolojileri ve toplumsal ilerlemeye dönüştürerek araçlara sahip. Öncü olmak için gerekli istek ve cesareti kendinde bulacağına, ve bu fırsatı kullanacağına inanıyorum," dedi. ■

EĞİTİM VE SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA

Yeşil Kutu şimdi de Karadağ'da

Bosna Hersek, Karadağ, Sırbistan ve Kosova'yı kapsayan Batı Balkanlar Yeşil Kutu projesinin yeni aşamasında Yeşil Kutu Karadağ'da da uygulamaya konuluyor. İki yıllık program çerçevesinde, kapasite oluşturulması, know-how aktarımı, ve sürdürülebilir kalkınma eğitimi konusunda dünya ölçeğindeki ilerlemeye katkıda bulunacak temel atılması hedefliyor. Proje modülü her ülkede üç temel aşamadan oluşuyor: fizibilite çalışmaları, ülkeye özgü Yeşil Kutu'nun geliştirilmesi, öğretmen eğitimi ve Yeşil Kutu'nun dağıtılması. Proje uygulama ekibi, kapsamı belirlemek amacıyla Karadağ'ı ziyareti sırasında; aralarında Eğitim ve Bilim Bakanlığı ile Turizm ve Çevre Bakanlığı'nın yanı sıra, ders kitapları, eğitim hizmetleri ve sınavlardan sorumlu kurumların bulunduğu paydaşlarla bir toplantı da gerçekleştirdi. Paydaşlara, Yeşil Kutu malzemeleri ve projenin aşamalarıyla ilgili bilgi verildi.

Yeşil Kutu'nun halka tanıtımı ise, 31 Ocak'ta Podgorica'daki Crna Gore Otel'i'nde gerçekleştirildi. Etkinliğin çok büyük bir ilgi görmesi, hükümetin gençlerde çevresel farkındalığı artırma yönündeki çabalarına Yeşil Kutu'nun önemli bir destek işlevi göreceği düşüncesini destekliyordu. REC Karadağ Ülke Ofisi'deki proje müdürü, gelişmeleri yakından izleyebilmek ve projenin etkinliğini artırarak daha geniş kitlelere ulaşmasını sağlamak amacıyla, bir Ulusal Konsey ile Proje Uygulama ve Çalışma Grubu kurulması için hazırlıkları sürdürüyor.

REC Türkiye, Orta ve Doğu Avrupa Bölgesindeki çevre sorunlarının çözümüne yardımcı olmak amacıyla çalışan, siyasal görüşlerden ve çıkar guruplarından bağımsız, kâr amacı gütmeyen, uluslararası bir kuruluş olan Orta ve Doğu Avrupa için Bölgesel Çevre Merkezi'nin (REC) Türkiye'deki temsilcisidir. REC bu hedefe ulaşabilmek için sivil örgütler, resmi kurumlar, özel sektör ve diğer çevre paydaşları arasındaki işbirliğini teşvik etmekte, serbest bilgi paylaşımını ve çevre yönetimine toplumsal katılımı desteklemektedir.

REC 1990 yılında ABD, Avrupa Komisyonu ve Macaristan tarafından kurulmuştur. Bugünkü yasal zemini, 29 ülke hükümeti ve Avrupa Komisyonu tarafından imzalanan bir sözleşmeye ve Macaristan Hükümeti ile yapılan uluslararası bir anlaşmaya dayanmaktadır. REC'in merkezi Macaristan'da Szentendre'dedir. Hizmet verdiği 17 ülkede; Arnavutluk, Bosna Hersek, Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Estonya, Hırvatistan, Karadağ, Letonya, Litvanya, Macaristan, Makedonya, Polonya, Romanya, Sırbistan, Slovakya, Slovenya ve Türkiye'de ülke ofisleri bulunmaktadır.

REC'in mevcut başişçılan, hükümetlerarası ve özel pek çok kurumun yanı sıra Avrupa Komisyonu ile ABD, Almanya, Avusturya, Çek Cumhuriyeti, Hırvatistan, Danimarka, Estonya, Finlandiya, Macaristan, Makedonya, İtalya, Japonya, Letonya, Litvanya, Hollanda, Norveç, Polonya, Slovakya, Slovenya, İsveç, İsviçre, Türkiye ve Birleşik Krallık hükümetleridir.

ARNAVUTLUK
Rr. Ismail Qenali, No.27,
Third Floor, Tirana
Tel/Faks: (355-4) 223-2928

BOSNA HERSEK
Kalemova 34
71000 Sarajevo
Tel/Faks: (387-33) 263-050,
209-130
E-posta: diasna@rec.org.ba

Banya Luka Saha Ofisi
Slavka Rodica 1
78000 Banja Luka, RS
Bosnia and Herzegovina
Tel/Faks: (387-51) 317-022
E-mail: rec.bl@inecco.net

BULGARİSTAN
Tzar Simeon 42, Ap. 2
1000 Sofia
Tel: (359-2) 983-4817
Faks: (359-2) 983-5217
E-posta: rec-bulgaria@rec.org

ÇEK CUMHURİYETİ
Senovazna 2,
11000 Prague
Tel/Faks: (420) 224-222-843
E-posta: rec@recrcz

ESTONYA
Ravala str 8 10143 Tallinn
Tel/Faks: (372) 646-1423
E-posta: info@recestonia.ee

HİRVATİSTAN
Djordjeva 8a Br.
10000 Zagreb
Tel: (385-1) 481-0774
Tel/Faks: (385-1) 481-0844
E-posta: rec@rec-croatia.hr

KARADAĞ
Ivana Crnogjevića 16/2
81000 Podgorica
Tel: (382) 020-210-235
Faks: (382) 020-210-236

Kosova Saha Ofisi
Kodra e Diellit Rruga 3
Lamela 26, PO Box 160
10000 Pristina
Tel/Faks: (381-38) 552-123
E-posta: info@kos.rec.org

LETONYA
Peldu 26/28, 3 LV-1050 Riga
Tel/Faks: (371-7) 228-055
E-posta: reclat@parks.lv

LİTVANYA
Svritigaliõs g. 7/16
03110 Vilnius

Tel: (370-5) 231-0067
Tel/Faks: (370-5) 233-5451
E-posta: rec@rec.lt

MACARİSTAN
Ady Endre ut 9-11
2000 Szentendre
Tel: (36-26) 504-075
Faks: (36-26) 302-137
E-posta: coh@rec.org

MAKEDONYA
Ilindenska 118 1000 Skopje
Tel/Faks: (389-2) 309-0135,
309-0135, 306-0146
E-posta: katarina@rec.org.mk

POLONYA
ul. Grojecka 22/24
02-301 Warszawa
Tel: (48-22) 823-8459, 823-9629
Faks: (48-22) 822-9401
E-posta: recpl@data.pl
Web: www.rec.org.pl

ROMANYA
Str Episcop Timus nr.
4, Sector 1, Bucharest
Tel: (40-21) 316-7344, 316-7345
Faks: (40-21) 316-7264

E-posta: rec@recromania.ro

SİRBİSTAN
Primorska 31
11000 Belgrade
Tel: (381-11) 329-2899
Faks: (381-11) 329-3020
E-posta: office@recyu.org

SLOVAKYA
Vysoka 18, 81106 Bratislava
Tel: (421-2) 5263-2942
Faks: (421-2) 5296-4208
E-posta: rec@changenet.sk

SLOVENYA
Slovenska cesta 5
1000 Ljubljana
Tel: (386-1) 425-6860
Faks: (386-1) 421-0939
E-posta: rec-slovenia@
guest.arnes.si

TÜRKİYE
İlkbahar Mahallesi, 571.Cadde,
617.Sokak, No:8,
06550 Yıldız-Cankaya, Ankara
Tel: (90 312) 491 9530
Faks: (90 312) 491 9540
E-posta: info@rec.org.tr

Yasanın kestiği ormanlar

Kalıcı yanıtın bulunabilmesi için uygun kurumsal ve hukuksal yapılar gerekli

'Olumsuz' sonuçlar vereceği düşünülen eylemlerin önlenmesi için akla ilk gelen çözüm, çoğunlukla 'gerekli hukuksal düzenlemelerin yapılması' oluyor. Hukuksal düzenlemelerin, deyiş yerindeyse Tanrı buyruğu gibi algılanmasından, gerektiğince sorgulanmamasından kaynaklanan bir yanığı bu. Oysa, küçücük bir sorgulama bile, çeşitli olumsuzluklara yol açan etmenlerin başında hukuksal düzenlemelerin geldiğini açıklıkla ortaya koyuyor.

Örneğin, 1982 Anayasası'nda da devlet, ormanların korunması ve genişletilmesiyle görevlendirilmiş; 'devlet ormanı' sayılan yerlerin mülkiyetinin devredilememesi, devlet tarafından yönetilip işletilmesi zorunlu kılınmıştır. Ancak, Anayasa'nın aynı maddesiyle, 'orman niteliğini kaybetmiş', daha önemlisi, 'orman olarak muhafazasında yarar görülmeyen, aksine tarım alanlarına dönüştürülmesinde kesin yarar olduğu tespit edilen yerlerin...' orman sayılmaması olanaklı kılınabilmiştir. Öte yandan, aynı maddede, önce 'devlet ormanı' sayılan yerlerin zaman aşımıyla mülk edinilemeyeceği, sonra da 'bu ormanların kamu yararı dışında irtifak hakkına konu' edilemeyeceği yaptırımlarına yer verilebilmiştir.

Böyle olunca, ormanlarımızda, deyiş yerindeyse 'orman kanunu' geçerli olmaya başlıyor. Bu yüzden, Turizmi Teşvik Kanunu ile 'Bazı Yatırım ve Hizmetlerin Yap-İşlet-Devret Modeli Çerçevesinde Yaptırılması Hakkından Kanun'da yapılan son değişikliklere şaşırılmak gerekiyor. Bu değişikliklerle, Anayasa Mahkemesi'nin kapadığı, 'devlet ormanı' sayılan alanları turizm yatırımlarına

MAFİZ GÜDİR

ORMAN KANUNU: Yasal düzenlemeler, milli parklar gibi koruma altındaki ormanların bile farklı amaçlarla kullanılmasının yolunu açıyor.

tahsis yolu yeniden açılmış, milli parklar, tabiatı koruma alanları, tabiat parkları, yaban hayatı koruma geliştirme sahalarında bile 'yap-işlet-devret' yoluyla ticarî tesislerin yapılması olanaklı kılınmıştır.

Bu durumda sorgulanması gereken, yalnızca hukuksal düzenlemelerin olumsuz yaptırımları mıdır? Değildir; öncelikle sorgulanması gereken, bu türden düzenlemelere yol açan temel ekonomik, toplumsal, kültürel ve siyasal değişme ve gelişmelerdir.

Ne yazık ki, ülkemizde böyle bir sorgulama geleneği yok. Çünkü çoğunlukla, orman

ekosistemlerinin yalnızca yaşamsal önemde ekolojik işlevlerinin olduğu sanılıyor. Değildir oysa: orman ekosistemleri, ürünlerinin ve ekolojik işlevlerin yanı sıra deyişim değeri giderek büyüyen 'arazi rantı'na da sahiptir. Ülkemizde, bu gerçeğin de ayırına varılmış; bu ranttan olabildiğince çok yararlanma eğilimleri güçlenmiştir. Bu alanlar, sermaye birikim olanakları giderek azalan yatırımcılar için yaşamsal olanaklar da sunabiliyor. Turizm ve madencilik yatırımları, bu eğilimin yalnızca bir boyutu. 'Özel orman' statüsünde orman yetiştirebilmek için bile bu alanlardan sınırsızca yararlanılabiliyor.

Peki; bugün ülkemizde geçerli olan ekonomik, toplumsal, kültürel ve siyasal koşullarda bu eğilimi durdurabilecek hukuksal düzenlemeler yapılabilir mi? Çok güç de olsa kesinlikle yapılabilir. Yanıtlanması gereken temel soru işte tam da bu noktada ortaya çıkıyor: Nasıl; evet, nasıl?

Bence, bu sorunun bireysel olarak yanıtlanması kalıcı sonuçlar vermeyecektir. Kalıcı sonuçlar verebilecek yanıtın bulunabilmesi içinse, ilgili kişi ve kuruluşların hiç olmazsa böylesine kamusal bir sorun alanında bir araya gelebilecekleri, uygun yöntem ve tekniklerle kararlar üretebilecekleri, en azından görüş ve öneriler geliştirebilecekleri ortamlar oluşturulabilir ve bu ortamlar giderek uygun kurumsal ve hukuksal yapılara dönüştürülebilir sözgelimi. Bu, olmayacak bir iş mi? ▲

Doç. Dr. Yücel Çağlar, Kırsal Çevre ve Ormancılık Sorunları Araştırma Derneği Üyesi

Çevreyle uyum için yeni bir araç!

Avrupa Birliği Bölgesel Kalkınma Programlarının Çevreyle Uyumunda Bir Araç Olarak Ortaklık

Bölgesel Kalkınma Programlarının Yeşillendirilmesi Ağı (Greening Regional Development Programmes - GRDP) tarafından hazırlanan bu rapor, çevresel ortakların programa katılımına odaklanarak, mevcut AB Yapısal Fon yardımlarını yönetme konusunda iyi uygulamaları ortaklık aracılığıyla özlemeyi amaçlıyor. AB'ye katılım sürecinde, AB malî desteğinin ülkemizin altyapı ihtiyaçlarını karşılamak için önemli bir kaynak oluşturabileceği gerçeğinden yola çıkarak, yayının şeffaf, katılımcı ve demokratik süreçlerde kullanılabilmesi hedefleniyor.

Daha fazla bilgi için

Yeşim Çağlayan, REC Türkiye Çevresel Bilgi Programı

Tel: (90-312) 491 95 72, E-posta: yesim.caglayan@rec.org.tr

Sosyal ağlar ve e-seçim

İnternet üstünden oylama, 'doğrudan demokrasi' kavramını yeniden biçimlendirebilir

Antik Atina'da vatandaşlar, kamusal kararları oylamak için amfi tiyatroya akın edermiş. Amfi tiyatro, artan nüfusa yetmez hale gelince, Atinalılar aralarından temsilciler seçmeye başlamış. Bugün, bilgi ve iletişim teknolojisi (ICT) çağının başlangıcında ise İnternet bizim için yeni bir karar alma ortamı, bir nevi sanal bir amfi tiyatro işlevi görüyor.

İnternet, dev bir bilgi ve eğlence kaynağı olmasının yanında, çevrimiçi etkileşim kurmak ve sosyal yaşamı mesai saatlerinin ötesine taşımak için kullanılıyor. Toplumsal ağ oluşturma sitelerinde, web günlüklerinde (bloglar), ve mesaj panolarında çok sayıda bulunan sanal topluluklarda yeni arkadaşlıklar ve birlikler kuruluyor.

Siyasi boyutta ise, İnternet'teki forumlar genellikle, protestocuları bir araya getirerek kampanya ve gösterilere katılmalarını sağlamak için oluşturuluyor. Örneğin 2006'da, (günde yaklaşık 320,000 profil kaydı yapılan) MySpace, göçmen hakları gösterisi haberinin bütün Amerika'ya duyurulmasını ve böylece tabandaki bilgini çok sayıda insana yayılmasını sağlamıştı. Çevre alanındaki fikir ve kararlar da elektronik ortamda paylaşılıyor. Aralık 2007'de Bali'de düzenlenen BM İklim Değişikliği Konferansı'na paralel biçimde, 'İkinci Yaşam' adlı sanal dünyada, İkinci Doğa adlı adalardan bir takımada satın alan Nature bilim dergisi, iklim değişikliği uzmanlarının - ya da onların temsilcilerinin- katılımıyla kendi forumuna ev sahipliği yaptı.

Kamu sektörü de yavaş yavaş bu harekete katılıyor. İngiliz hükümetinin 2007 ortalarındaki girişimi, ücretli yol uygulamasının iptalini talep eden çevrimiçi

kınamayı yaklaşık 2 milyon kişinin imzalamasına neden oldu. Avrupa genelinde, Interreg IIIB projesi, topluma danışma süreçlerini kolaylaştırmak için 3-boyutlu sanal bir canlandırma ve planlama gereci geliştirdi: Google Earth haritalarını temel alan bu gereç, çeşitli karar senaryoları sonucunda ortaya çıkacak çevre modellerinin İnternet'te canlandırılmasına olanak sağlıyor. Dijital ortama geçildikten sonra Malta'daki çevre koruma ajansının planlama başvurularını çevrimiçi izleyen kuruluş sayısında "ciddi bir artış" kaydedildiğini söyleyen bilgi sistemleri uzmanı Antoine Zahra, insanların planlama ofisinde sırada beklemek zorunda kalmamasının bunda payı olduğunu belirtiyor.

Bu ilerlemeler ışığında, sanal toplulukların oy verme sürecine gerçekten dâhil edilme olasılığı nedir? Avustralya'nın Çevrimiçi Senatör'ü bu alanda öncü. İlk çevrimiçi demokratik parti sıfatıyla oy toplamaya çıkan Çevrimiçi Senatör'ün on bağımsız temsilcisi, yalnızca kayıtlı seçmenlerin İnternet üstünden gönderdiği yanıtlara dayanarak oy kullanıyor.

Siyaseten bakıldığında, demografik açıdan çözülmesi gereken en büyük engel e-katılım. AB, çok sayıda 'e' strateji geliştirmekle meşgul oladursun, bilgi-temelli ekonomileri irdeleyen güncel bir UNECE raporuna göre, birçok ülkede çok sayıda topluluk, ICT kullanımı açısından toplum genelinin çok gerisinde. Bunlar arasında; yeni göçmenler, ırksal ve etnik azınlıklar, engelliler, uzun süreli işsizler ve kırsal nüfus bulunuyor.

ABD'de, başkan adayları Barack Obama ve Hillary Clinton da İnternet konusunda öncü bir tutum sergiliyor. İkisi de MySpace'e kayıtlı

ÖYLE DE SAYILIR BÖYLE DE: 2007'deki seçimlerde çoğunluk sandıkları tercih etse de, Estonyalılar'ın yüzde 6'sı İnternet'ten oy verdi.

ve sırasıyla 66,000 ve 23,000 'arkadaş'ları var. Seçmenler, bu yaklaşımın çevreye sağlayacağı yararlarla karşılık verecek mi, yoksa ekranda 'önemsiz posta' uyarısı mı belirecek?

Şimdiye dek, seçimlerin İnternet'te gerçekleştirildiği tek ülke Estonya. Yakında, günlük yasama, politika ve program oylamalarının da sanal ortamda yapılmasına tanık olabiliriz; ama bu, her seçmenin bir oy kullandığına emin olmak için farklı teknik çözümler bulunmasını gerektirecek elbette. Sonunda bir de bakmışız ki, gerçekten siyasi temsile ihtiyacımız var mı diye kendi kendimize soruyoruz... ▀

Kendisi küçük içeriği büyük yayın!

İklim Değişikliğinin Etkileri, Etkilenebilirlik ve Uyum Üzerine Nairobi Çalışma Programı ve Sözleşme Kapsamındaki Çalışmalar

Yayın, Nairobi Çalışma Programı etkinlikleri ile ilgili olarak, bugüne kadar gerçekleştirilen ilerlemeler konusunda okuyucuya fikir veriyor; mevcut çıktıları, çalıştaylardan elde edilen temel sonuçları, programa katılım için yeni yöntemleri ve ileride yapılacak olan çalışmaları tanıtıyor. Bu etkinlikler, Beş Yıllık Çalışma Programı için planlanan işlerin bir bölümünü oluşturuyor. Yayın İklim Değişikliği alanında yapılacak çalışmalar için bir rehber niteliğinde.

Daha fazla bilgi için

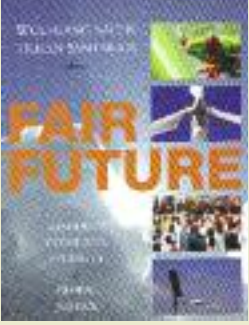
Yunus Arıkan/ Gülçin Özsoy, REC Türkiye İklim Değişikliği Çalışma Programı

Tel: (90-312) 491 95 53, E-posta: yunus.arikan@rec.org.tr / gulcin.ozsoy@rec.org.tr

Yeterince adil

Wuppertal Enstitüsü bir kez daha hedefi belirliyor, fakat bu kez hedef epey geniş

Adil Gelecek

Editörler: Wolfgang Sachs & Tilman Santarius, Zed Books

Wuppertal Enstitüsü'nün çığır açan araştırmasıyla yaklaşık 15 yıl önce, ANPED'in Sürdürülebilir Üretim ve Tüketim kampanyası sırasında karşılaştım. Wuppertal Enstitüsü, 'ekolojik ayak izi', 'ekolojik sırt çantası' ve 'yiyecek mesafesi' gibi bugün çevre literatüründe çokça kullanılan kavramların geliştirilmesine öncülük ediyordu.

2007'de İngilizce çevirisi yayımlanan Adil Gelecek'te, Sachs ve Santarius, sosyal adalet ve çevresel sürdürülebilirlik gibi konuları araştırmak için birçok disiplinden ve yazardan derinlemesine yararlanıyor. Kitap, sağlam bilimsel temeli, doyurucu indeksi, ve titizlikle yapılmış çevirisine karşın ortalama bir okuyucu için gereğinden fazla grafik, tablo ve istatistikî veri içeriyor. (Bu bilgiler bir ekte toplanabilir).

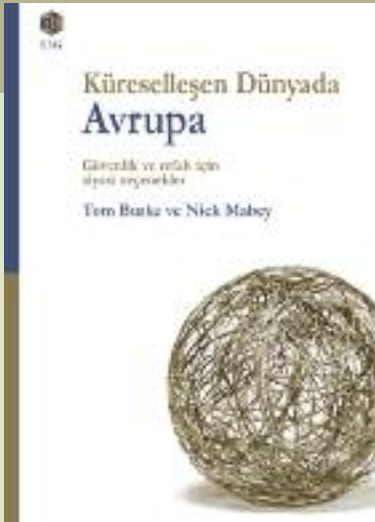
Adil Gelecek'in yedi bölümünde çok sayıda önemli konu ele alınıyor. Bunların hepsine bu yazıda değinmek mümkün değil, ancak Adil Ticaret kurallarına göre kahve satan biri olarak kitabın 'serbest ticaret' konusuna odaklanması özellikle ilgimi çekti. Yazarlara göre, "Gelecekte tarihçiler geriye dönüp baktığında, Adil Ticaret hareketini dünya ekonomisinin yeniden şekillendirildiği bir laboratuvar olarak görmelerine şaşmamalı. Burası, bir gün sürdürülebilir dünya ticaretinin temel taşlarını oluşturabilecek ilkelerin denendiği bir alan." Bu, övgüyü hak eden bir ifade, ancak ben kitabın Adil Ticaret kavramını yeterince doyurucu biçimde açıklayamadığımı düşünüyorum. Kullandığı kaynağa bakılırsa, Adil Gelecek'in dünyadaki 'serbest ticaret' mekanizmalarına da beklediğim kadar somut eleştiriler getirmediği kanısındayım.

Dünya Ticaret Örgütü (WTO) esasen, demokratik yollarla konulmuş yasaların kaderini belirleme yetkisinin seçilmemiş ticaret bürokratlarına verildiği güçlü bir küresel bürokrasi. WTO üyesi bir ülkedeki ulusal veya yerel yasanın, WTO'nun (ürün ve hizmetlerin serbest ticaretine ilişkin) ticaret kurallarından birine uymadığı saptanırsa, bu yasa değiştirilmek zorundadır; yoksa ülke ekonomik yaptırımlarla karşılaşır. STK'lar, serbest ticaretin yararlarının; çevre, insan hakları ve tüketicinin korunması yerine, ticarî çıkarlar uğruna kullanılan yaptırım tehditlerinin gölgesinde kaldığını belirtiyor. Örneğin, 'yunuslara zarar verilmemiştir' veya 'kaplumbağalara zarar verilmemiştir' gibi, ton balığı avlanırken trol kullanılmadığını ya da karides yakalarken deniz kaplumbağalarının öldürülmediğini tüketicilere gösteren eko-etiketlerin kullanılması WTO kurallarına aykırı.

Alternatif ticaret örgütlerinde 'adil ticaret', ticaretin, tarafların karşılıklı çıkarlarına ve saygıya dayanması; üreticilere emeklerinin karşılığının ödenmesi; işçilerin örgütlenme hakkına sahip olması; sağlık, güvenlik ve ücret düzenlemelerine uyulması, ürünlerin çevresel açıdan sürdürülebilir olması ve doğal kaynakları koruması anlamına gelir. Adil Ticaret'in, dünya ölçeğindeki yıllık hacmi 400 milyon dolara ulaşıyor, ancak çoğu kişi bu alternatif piyasaların varlığından habersiz.

Adil Ticaret; daha yoksul güney ülkelerinin, işçiler için daha adil ücretlerin ve çalışma koşullarının, daha temiz ve etik üretimin sağlanması çağrılarını kulak ardı ediyor. WTO ve 'serbest ticaret' dünyasında, piyasa hâlâ devletin sübvansiyonlarıyla sömürülmekte; tıpkı ABD'nin, ürün yetiştirmemesi için çiftçilerine yılda bir milyar dolar ödemesi, ya da (çiftçilerin gelirini değil de) tüketici fiyatlarını suni olarak yüksek tutmak için bir milyar dolar daha ödeyerek üretim fazlası tarım ürünlerini satın alması gibi.

Adil Gelecek kesinlikle değerli bir yayın olmasına karşın, dilini ve içerdiği bilgileri, özellikle konuya aşina olan okuyucular için yeterince yeni ya da 'çığır açıcı' bulmazken, konu hakkında pek bilgisi olmayanlar için fazla teknik bulduğumu söyleyebilirim. ■

İleri doğru bir adım!

Küreselleşen Dünyada Avrupa

Güvenlik ve refah için siyasi seçenekler

Kitap bugün içinde yaşadığımız yeni dünyanın ana hatlarını açık bir biçimde ortaya koyuyor. Yüzleşilmesi gereken yeni güçlükler gibi, yeni fırsatlar da olduğunu vurguluyor. Avrupa Birliği'nin yeni küresel güçlükler karşısında oynayacağı rolün ivedi olarak tanımlanması gereğinden yola çıkan kitap, verdiği mesajla bizi, doğrudan uygulamaya geçirilebilecek somut eylemler üstünde daha derin düşünmeye sevk ediyor.

Daha fazla bilgi için

Yeşim Çağlayan, REC Türkiye Çevresel Bilgi Programı

Tel: (90-312) 491 95 72, E-posta: yesim.caglayan@rec.org.tr

BİR ADIM DAHA YAKIN

Sürdürülebilirlik için canlı bir örnek: REC'in sıfır karbon konferans merkezi

Macaristan'ın en büyük güneş enerjisi ünitesi, jeotermal kaynaklar ve enerji verimliliği yüksek çözümleri ile REC'in Budapeşte'deki son teknoloji ürünü yeni konferans merkezi, sürdürülebilirlik konusundaki konferans, eğitim ve sergilerle bölgedeki paydaşlara hizmet verecek.

Proje ve program odaklı bir kurum olan REC, aynı zamanda sürdürülebilirliğin etkin bir uygulayıcısı olmak için de çalışıyor. Öncü yapı teknolojisi şirketlerinin desteğinin yanı sıra, **Avrupa Çevre Ajansı Finansal Mekanizmaları** aracılığıyla **İtalyan Çevre, Arazi ve Deniz Bakanlığı**'nın mali desteğinden, **İzlanda, Lihtenştayn** ve **Norveç** hükümetlerinin hibelerinden yararlanan REC, bu sayede

konferans merkezini enerji verimliliği konusunda örnek bir yapıya dönüştürme fikrini hayata geçirebildi.

Yenileme projesinin amacı; fosil yakıtlardan elde edilen enerji tüketimini sıfıra indirmek ve böylece karbon dioksit salımını ortadan kaldırmaktı. Bunun için iki strateji uygulandı: enerji talebini düşürmek ve yerel enerji kaynaklarını kullanmak.

Tüm enerji ihtiyacını güneş ve jeotermal kaynaklardan karşılayan merkezde, en üst düzeyde estetik, işlevsellik ve konfor sağlamak için en ileri teknik ve teknolojiler kullanıldı.

eea financial mechanism

Merkezimizi sanal ortamda <www.rec.org/REC/zero_emission_conf_center.html> adresinde gezebilir, ya da 26 Haziran'dan itibaren Budapeşte, Szentendre'de bizi ziyaret edebilirsiniz.

reep

renewable
energy
& energy
efficiency
partnership

Amacımız:

Yenilenebilir enerji ve enerji verimliliği teknolojilerine olan küresel talebin artırılması ve yaygınlaştırılması.

Yenilenebilir Enerji & Enerji Verimliliği Ortaklığı (REEEP), temiz enerji piyasaları oluşturmak için politikalar tasarlayan ve sürdürülebilir enerji projeleri için finans kaynaklarına erişimi kolaylaştırmak için çalışan küresel bir ortaklıktır.

Bölgesel Çevre Merkezi (REC), Orta ve Doğu Avrupa ile Türkiye için REEEP'in bölgesel sekreteryası olarak görev yapmaktadır.

Sürdürülebilir enerjinin kazançları açıktır: Enerjiyi garanti altına almak, ekonomik kalkınma, sosyal eşitlik ve çevrenin korunması.

Sürdürülebilir enerji için bu girişime katılın!

www.rec.org/reep

REEEP

gelecek için

sürdürülebilir enerji